

ՍՈՒԿԱԼԵՄ ԻՐԱՆ ՄԵԿՆԵՅԱԼ

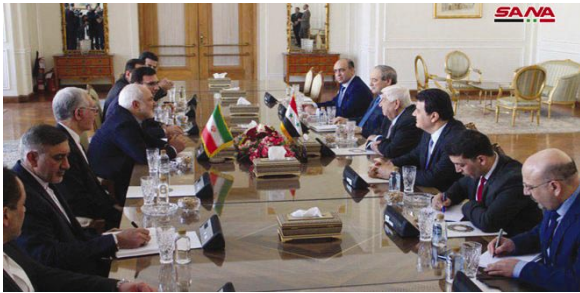
Երեքշաբթի, 5 Փետրուար 2019-ին, Թեհրանի մեջ, Իրանի Արտաքին գործոց Նախարարության յարկին տակ խորհրդակցական նիստ մը գումարուեցաւ Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարար Ուալիտ Մուալլէմի եւ Իրանի արտաքին գործոց նախարար Մուհամմէտ Ճաուատ Չարիֆի միջեւ: Նիստին ընթացքին կողմերը քննեցին երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն զարգացման կարելիութիւնները:

Կողմերը խօսեցան Իրանի փոխնախագահ Իսհաք Ճահանկիրիի Դամասկոս այցելութեան ընթացքին կնքուած 11 համաձայնագրերն ու փոխըմբռնումի յուշագրերը կեանքի կոչելու մեքանիզմներուն շուրջ:

Մուալլէմ յայտնեց, որ Սուրիա երախտապարտ է Սուրիոյ պատերազմի տարիներուն Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան անվերապահ գորակցութեան համար: Ան լուսարձակի տակ առաւ Իրանի եւ Սուրիոյ գործակցութեան կարելիութիւնը՝ յատկապէս ԱՄՆ-ի կողմէ երկու երկիրներուն պարտադրուած տընտեսական պատժամիջոցներու դիմագրաման լոյսին տակ:

Իր կարգին Չարիֆ շեշտեց, որ Իրան կը շարունակէ աջակցիլ Սուրիոյ՝ մինչեւ սուրիական հողերուն ամբողջական ազատագրումը: Այսպէս դիտել տուաւ, որ Իրան ամէն ջանք պիտի գործադրէ Սուրիոյ հետ իր պատմական յարաբերութիւնները ամրապնդելու համար:

Չորեքշաբթի, 6 Փետրուար 2019-ին, Մուալլէմ հանդիպում մը ունեցաւ Իրանի նախագահ Հասան Ռոհանիի հետ: Մուալլէմ փոխանցեց Սուրիոյ նախագահ Պաշար Ասատի ողջոյնը եւ յաջողութեան մաղթանքները Ռոհանիին եւ Իրանի ժողովուրդին:

Հանդիպումին ընթացքին կողմերը խորհրդակցեցան երկու երկիրներուն ռազմավարական յարաբերութիւններու ամրապնդման, գործակցութեան աշխուժացման եւ տարածաշրջանի վերջին զարգացումներուն շուրջ:

Իր կարգին Ռոհանի ողջոյններ եւ բարի մաղթանքներ յղեց Սուրիոյ նախագահին եւ ժողովուրդին՝ շեշտելով Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան Սուրիոյ հետ պատմական եւ եղբայրական յարաբերութիւնները զարգացնելու նախանձախնդրութիւնը:

Յիշենք, որ Մուալլէմ հանդիպումներ ունեցաւ նաեւ Իրանեան յեղափոխութեան միջազգային հարցերու իրամասնատարի խորհրդական դոկտ. Ալի Աքպար Ուլիայաթիի, Իրանի Իսլամական խորհրդարանի նախագահ Ալի Լարիճանիի եւ Իրանի ազգային ապահովութեան բարձրագոյն խորհուրդի նախագահ Ալի Շամսիանիի հետ:

ՉՕՐԱՅՐԻՈՒՄԻ ԿՈՉ

Սուրիական Բանակի Հրամանատարութիւնը վարչական հրամանագիր մը հրապարակեց, որուն համաձայն 1981-ին եւ անոր նախորդող տարիներուն ծնեալ երիտասարդները սկստի չեն առնուած պահեստի զինուորական ծառայութեան վերջին կոչին մէջ:

Հրամանագրին համաձայն, 1981-ին եւ անոր նախորդող տարիներուն ծնեալ, երկարատեւ ծառայութիւն ունեցող սպաները, զինուորներն ու պահեստի զինուորական ծառայութեան կոչուածները զօրացրուով ենթարկուած են:

Ըստ հրամանատարութեան, հրամանագիրը գործադրութեան պիտի դրուի 15 Փետրուար 2019-էն սկսեալ:

ՅԱԿՈԲ ՏԵՐ ԽՅԱՍՏՈՒՐԵԱՆ. «ՀՅԴ-Ի ՉԷ ՀՐԱԺԱՐԱԾ ԻՐ ԲԱՐՁՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՆԱՆՏՈՒԹԵՆԷՆ»

ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տեր Խաչատուրեան «Թերթ»-ին հետ զրոյցի մը ընթացքին յայտնած է, որ ՀՅԴ չէ հրաժարած իր քաղաքական պատասխանատուութենէն, յատկապէս իր ղեկավարած ոլորտներու շրջագիծին մէջ: Ան ըսած է, որ ՀՅԴ-ի Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութեան (ՀԿԿ) հետ դաշինք կազմած ըլլալը չի նշանակեր, որ Դաշնակցութիւնը կորսնցուցած է իր իւրայատկութիւնը: Ընդհակառակն՝ ՀՅԴ իր ինքնուրոյն դիմագիծը պահած է փաստօրէն, որուն իբրեւ արդիւնք ալ այսօրուան իշխանութիւնները կը գնահատեն ու կը յայտնեն, որ մենք ՀԿԿ-ի ու միւսներուն նման չենք: Տեր Խաչատուրեան դիտել տուած է, որ ՀՅԴ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի հետ գործակցութեան դժուարութիւն չունի, յատկապէս ազգային հարցերու լուծման առումով:

Անդրադառնալով համաձայնական կառավարութիւններու մէջ ՀՅԴ-ի կազմած դաշինքներուն, ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչը ըսած է. «Մենք մեր նախկին փորձառութենէն սորվեցանք, որ այսուհետեւ որեւէ գունաւորումի՝ ծախս, աջ, թէ այլ, իշխանութեան հետ դաշինք պիտի չկազմենք, եթէ վճռորոշ դեր չունենանք: Այսինքն՝ առնուազն պէտք է ըլլայ իրավիճակ, որ խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւնը ըլլայ 48 առ հարիւր, իսկ 10 առ հարիւրը ըլլայ ՀՅԴ-ն, եւ 2-ը միասին ստիպուած ըլլան համագործակցիլ, որպէսզի խորհրդարանը մեծամասնութիւն ունենայ: Այլապէս պիտի չկրկնուի այն, ինչ որ եղած է անցեալին: Բայց մէկ բան ըսեմ՝ համաշխարհային փորձառութեան մէջ գոյութիւն ունին մէկէ աւելի պարագաներ, երբ աջ ու ձախ ուժեր իրարու հետ գործակցած են: Մենք նոր-ազատական չենք, իսկ եթէ «Իմ Բայլը» խմբակցութեան հիմնական հատուածը աջ է, պէտք չէ ստեղծել այնպիսի համոզում, թէ կարելի չէ գործակցիլ իրարու հետ»:

ԻՇԽԱՆ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒՄԸ Ե ՀՅԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄԻՆԻ ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՅԻՉ

ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմինը կը հաղորդէ, որ մարմինի նոր ներկայացուցիչ ընտրուած է Իշխան Սաղաթէլեան:

Իշխան Սաղաթէլեան ՀՅԴ-ի անդամ է 1999-էն, Գերագոյն Մարմինի անդամ էր շարունակաբար, մինչեւ Գեղարքունիքի մարզ պետ նշանակուիլը՝ 2017-ին: 2018-ին հրաժարական ներկայացուցած էր՝ իր կուսակցական պաշտօնեայ միւս ընկերներուն հետ:

Մասնակցած է 2017 եւ 2018-ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն Դաշնակցութեան համամասնական ցանկով եւ Գեղարքունիքի վարկանշային ընտրակարգով արժանանալով մեծաթիւ քուէներու:

Յիշեցնենք, որ ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմինի ներկայացուցիչ Արսէն Համբարձումեան ՀՅԴ 33-րդ Ընդհանուր Ժողովով ընտրուած էր ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ:

ՀՀ ԴԵՄՊԱՆ-ՍՈՒԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀԱՆԴՊՈՒՄ

Սուրիոյ մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Տիգրան Գերգեան 30 Յունուարին հանդիպում ունեցած է Սուրիոյ վարչապետ Իմատ Խամիսի հետ:

Դեսպան Գերգեան շնորհակալութիւն յայտնելով ջերմ ընդունելութեան եւ բարի մաղթանքներուն համար ըսած է, որ իր պաշտօնավարման ընթացքին ջանք պիտի չխնայէ հայ-սուրիական բարեկամական յարաբերութիւնները զարգացնելու առումով:

Չրուցակիցները գոհունակութիւն յայտնած են երկու երկիրներուն միջեւ առկայ համագործակցութեան մակարդակին համար՝ ընդգծելով յարաբերութիւններու շրջագիծի ընդլայնումին նպաստող քայլեր ձեռնարկելու անհրաժեշտութիւնը: Այս առնչութեամբ երկուստեք կարեւոր համարած են հայ-սուրիական միջկառավարական յանձնաժողովի ձեւաւորումը:

Խմբագրական

ՄԻ՛ ԹԵՐԱԳՆԱՅԱՏԷՔ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԵՐԸ

Պետության մը խորհրդանիշերը մեկ անգամ քանակաբանական առարկայ դարձնելը հալածաբար մեր երկրի պետական կարգ մը այրելուն յատուկ գործելաճան է: Գործելաճան մը, որ իրականության մեջ պատմությունն ու պատմական անկունադարձային դեպքերը անկողմնակալօրեն արժեւորելու թերության մը կամ ընդհանրապես պատմության մանրամասնություններուն անտեղեկ ըլլալու ակոսասի իրականության մը մասին կը խօսի: Անցեալը ուրանալու եւ նորարարութեան պատրուակով ազգային եւ պետական մեր արժեքները նսեմացնելու այս մոլուցքը այլապես ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել:

Ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել 600 տարուան ստրկութենէն ետք կերտուած անկախ պետության մը օրհներգին մէջ գեղարուեստական թերիներու որոնումը ու նման պատրուակով մը զայն նսեմացնելու եւ մէկ այլ՝ Սովետական Յայաստանի բարեփոխուած օրհներգով փոխարինելու կարճատեսութիւնը: Օրհներգը երկրի մը արուեստի մակարդակի՞ն չափանիշն է, թէ անկախության համար իրենց կեանքը զոհաբերած ու պետութիւն կերտած հերոսներուն սիրանքին: Միթէ՞ սովետի ազդեցութենէն ու տրամաբանութենէն չենք ձեռքազատուած տակալին:

Յայաստանի Յանրապետության օրհներգը անկախութեան պայքարին դրոշմը կրող ժառանգութիւն է, այդ պայքարը յաւերժացնող ոգի է ու խոստում: Այդ ոգին է, որ կը միացնէ մեզ, աշխարհի որ անկիւնն ալ գտնուիք:

Ուստի անընդունելի են բոլոր այն ապարդիւն փորձերը, որոնք կը միտին պարպել օրհներգը իր եութենէն եւ ներկայացնել զայն որպէս սոսկ գեղարուեստական ստեղծագործութիւն:

Յայաստանի առաջին Յանրապետության կերտման տարիներուն ժողովուրդին ձգտումները արտայայտող «Մեր Յայրենիք»ը ներշնչեց ազատագրական պայքարի ռահվիրաները Վանէն մինչեւ Սարդարապատ ու Երեւան, որուն իբրեւ արդիւնք Յայաստանի առաջին խորհրդարանին քաղաքական որոշումով ան երկրին օրհներգը դարձաւ: Յայաստանի խորհրդարանացումէն ետք, օրհներգը ներշնչման աղբիւրը հանդիսացաւ սփիւռքահայ սերունդներուն, որոնք 70 տարի պահեցին զայն մասունքի պէս, մինչեւ Յայաստանի վերանկախացումը: Այդ տարիներուն էր նաեւ, որ հարիւրաւոր ազատամարտիկներ Արցախը ազատագրելու փութացին «Մեր Յայրենիք»ը երգելով:

Պատմական այս զարգացումներուն կշռոյթով կը սահմանուի օրհներգին արժեքը:

Եռագոյն դրօշն ու Յայաստանի օրհներգը այն խորհրդանիշերն են, որոնք կը միացնեն հայութիւնը իր գաղափարական, յարանուանական, ընկերային տարբերութիւններով հանդերձ: Մեր ազգային միասնութեան խորհրդանիշերն են անոնք:

Միթէ միասնութեան խորհրդանիշ մըն ալ հարցականի տակ դնելու մտադրութիւն կայ ոմանց մօտ, թէ պարզապէս հայկական լրատուադաշտը զբաղեցնելու համար շինծու օրակարգ ստեղծելու հերթական փորձ մըն է, որ միայն պառակտումի կրնայ առաջնորդել մեր ժողովուրդը, զինք Նոր Յայաստանի կերտումով դրական շրջադարձի մը առաջնորդելու փոխարէն:

«Գ.»

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԱՍՆՈՅ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Սուրիական մամուլին այս շաբթուան կարեւոր լուրերէն մէկը Թրամփի ամերիկեան ուժերուն Սուրիայէն դուրս բերելու որոշումն էր: ՍԱՆԱ լրատու գործակալութիւնը հաղորդեց, որ ԱՄՆ-ի Նախագահ Տանըլտ Թրամփի վերստին յայտնած է, թէ ամերիկեան ուժերը դուրս պիտի բերէ Սուրիայէն եւ Աֆղանիստանէն՝ պահելով զանոնք Իրաքի մէջ: Թրամփի ամերիկեան «CBS» կայքի թղթակիցին հետ ունեցած հարցազրոյցին ընթացքին ըսած է. «Սուրիա տեղադրուած ամերիկեան ուժերը արդէն իսկ սկսած են վերադառնալ», այս ծրագիրը վերագրելով Նախորդ տարուան Դեկտեմբերին կատարած իր յայտարարութեան:

Աղբիւրին համաձայն, Թրամփի հարցազրոյցին ընթացքին յայտնած է, որ Սուրիայէն դուրս բերուած ամերիկեան ուժերը մաս պիտի կազմեն Իրաքի մէջ տեղակայուած ամերիկեան զինուորական կայանին, սակայն հետագային անոնք ԱՄՆ պիտի վերադառնան: Թրամփի ամերիկեան ուժերուն Սուրիայէն վերջնականապէս դուրս բերման ճշգրիտ ժամկետը չէ ճշդած, անելին՝ ան դիտել տուած է որ. «Անհրաժեշտութեան պարագային անոնք կրնան կրկին վերադառնալ»:

Թրամփի միաժամանակ յայտնած է որ Իրաքի մէջ ամերիկեան զինուորական «Այն ալ Ասատ» կայանը պիտի մնայ այնտեղ՝ դիտարկելու Իրանի ընթացքը: ՍԱՆԱ-ի համաձայն, ԱՄՆ-ի ղեկավարը իր այս արտայայտութեան

եամբ կը հաստատէ ամերիկեան վարչակազմին ցուցաբերած թշնամական վարքագիծը անկախ պետության մը՝ Իրանի նկատմամբ:

Սուրիական մամուլը անդրադարձ կատարած էր նաեւ Սուրիոյ մէջ ռուսական «Յմէյմիմ» զինուորական կայանի աշխուժացման:

Սուրիական «Տամ Փրես» կայքը տեղեկացուցած էր, որ Ռուսիա սուրիական «Յմէյմիմ» զինուորական կայանը պատերազմական տասնեակ մը Նոր օդանաւերով օժտած է՝ դիտել տալով, որ «այս քայլը Իտլիպի մէջ Նոր ճակատ մը բանալու Ռուսիոյ մտադրութիւնը կ'արտացոլէ»:

Կայքին համաձայն «Յմէյմիմ»ի մէջ ռուսական պատերազմական օդանաւերուն թիւը 30-էն 50-ի բարձրացած է:

Աղբիւրը անելցուցած է, որ «Ճապիհաթ ալ Նուսրա» զինեալ ահաբեկչական խմբաւորումին եւ անոր դաշնակից ուժերուն Իտլիպի շուրջ համաձայնութեան խախտումին հետեւանքով՝ սուրիական բանակը վերջերս զինուորական ուժեր ուղարկած է Սուրիոյ հիւսիսային շրջան:

Միւս կողմէ «Շամ Թայմ» կայքը անդրադառնալով երկրին մէջ տիրող կազի տագնապին յայտնած է, որ Սուրիոյ վառելանիւթի ընկերութեան տնօրէն Մուսթաֆա Յասուիէ «Երկիրը Այսօր» պատկերասփիւռի կայանի հիւրընկալուելով զրոյց մը ունեցած է եւ յայտնած, որ մինչեւ յառաջիկայ շաբաթ Սուրիոյ բոլոր Նահանգներուն մէջ կազի տագնապը պիտի լուծուի: Յասուիէի համաձայն, Լիբանանի հետ Նոր համաձայնագրութիւններ ստորագրուած են՝ կազը ցամաքային եւ ծովային միջոցներով Սուրիա ներածելու համար:

Սուրիական մամուլի էջերէն կ'իմանանք, որ Սուրիոյ խորհրդարանի հերթական նիստին քննարկուած են Երիտասարդութեան Յարցերու Նախարարութեան բնակարանային մարզին առնչուող աշխատանքները:

Այս ծիրէն ներս, սուրիական «Ալ Ուաթան» թերթը անդրադարձած է խորհրդարանի Երեքշաբթի, 5 Փետրուար 2019-ի նիստին, որ յատկացուած էր ծանայողական եւ բնակարանային ոլորտին:

Սուրիոյ Խորհրդարանի անդամ Մուճիպ Տանտան խօսք անելով ըսած է. «Երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը ներկայիս կարողութիւն չունի իր սեփական բնակարանը գնելու՝ բնակարաններու գինի սղութեան պատճառով»:

Տանտան դիտել տուած է, որ այս հարցի լուծումը ընդհանուր եւ մասնաւոր հատուածներու պատկան մարմիններուն պատասխանատուութիւնն է, որոնք միասնաբար կրնան լուծել, ապա ան առաջարկած է, որ Երիտասարդական եւ Բնակարանային Յարցերու Նախարարութիւնը «Խորաքանջիւր սուրիացի ընտանիքի՝ բնակարան մը» կարգախօսը որդեգրէ եւ այդ ուղղութեամբ գործնական քայլերու ձեռնարկէ:

Տանտանի պաշտօնակից Նապիլ Սալէի խստիւ քննադատելով Նախարարութեան ընթացքը ըսած է. «Բնակարանային ծրագիրներուն ծանօթանալու համար երբ Նախարարութեան պաշտօնական կայքը այցելեցիք, տեսանք, որ Նախարարութիւնը սահմանափակուած է ժողովներ գումարելով, օրէնսդրական մարզը զարգացնելով, ուսումնասիրութիւններ պատրաստելով, արեւան տուութեան քարոզարշաւներ կազմակերպելով եւ այլն: Նախարարութեան գործնական գլխաւոր աշխատանքը եղած է քանդումը շէնքերուն մնացորդացին վերացումն ու արբերու վերամշակումը»: Ապա ան նկատել տուած է, թէ 6 տարի անցած է վերականգնումի խոստումներէն եւ մինչեւ այսօր գործնական քայլեր չեն առնուած եւ միլիոնաւոր սուրիացիներ բնակարանի կարիք ունին տակալին:

Լուրեր Հայաշխարհին

ՀՅԴ ԲԻՐՈՅ «ԿԸ ԴԱՏԱԴԱՐՏԵՆԸ ԱՉՊԱՅԻՆ-ԴԵՏԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐ ԿԱՍ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԵՐ ՎԱՐԿԱԲԵԿԵԼՈՒ, ԱՐԺԵՋՐԿԵԼՈՒ ՈՐԵՒՔ ՓՈՐՉ»

ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Յակոբ Տեր Խաչատուրեան ՀՅԴ Հանրային կապերու գրասենեակի թղթակիցին հետ գրոյցի մը ընթացքին յայտնած է ՀՅԴ Բիւրոյի տեսակետը Հայաստանի Հանրապետութեան օրիներգը փոխելու շուրջ աւելի քան մէկ շաբաթ ի վեր ընթացող հրապարակային բանավեճի շուրջ:

«ՀՅԴ Բիւրոյի ընկերներ, անցնող օրերուն հրապարակաւ անդրադարձած են այս հարցին՝ պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն:

Կրկնելու գտնով ըսեմ. ՀՅԴ Բիւրոն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան համաշխարհային կառուցին անունով կը յայտնէ իր յուսախաբութիւնն ու դժգոհութիւնը ՀՅԴ Ազգային ժողովի եօթերորդ գումարման առաջին նըստաշրջանի բացումէն օրեր ետք, Ազգային ժողովի մեծամասնութեան որոշ ներկայացուցիչներ արտախորհրդարանական՝ ընկերային ցանցերու վրայ եւ կամ հարցազրոյցներու ընթացքին կատարուած յայտարարութիւններով ՀՅԴ քայլերգը փոխելու հարցը հանրային քննարկումի առարկայ դարձնելը:

Հաւանաբար հանրային հարթակներու վրայ այս քննարկումին անդրադառնալու անհրաժեշտութիւն է՝ ըլլալով, եթէ ըստ երկուստեան արդէն իսկ փակուող Սփիւռքի Նախարարութեան կողմէ փորձ չկատարուէր այս տխրահորձակ բանավեճին մէջ ներքաշելու տարբեր շրջանակներ եւս:

Դատապարտելով Ազգային-պետական արժեքներ կամ խորհրդանիշեր վարկաբեկելու, արժեքրկելու որեւէ փորձ՝ կոչ կ'ուղղենք չենթարկուելու ամէն ինչ փոխելու եւ վերատեսութեան ենթարկելու անառողջ գայթակղութեան: Այսպիսի յաւակնութիւնները ինքնահաստատումի լաւագոյն ձեւը չեն:

Անհրաժեշտ կը գտնենք յստակօրէն արձանագրել, որ պետական խորհրդանիշերու փոփոխութեան առնչուող անտեղի քննարկումները որեւէ իրաւաբաղդաքական հիմք չունին: Հայաստանի դրօշը, քայլերգն ու գիւնանշանը մեր պետականութեան յարուստեան եւ անկախութեան պատգամները նուիրականացնող սրբութիւններ են. այդ խորհրդանիշերը կարելի չէ փոխել գեղագիտական նախասիրութիւններու եւ ճաշակի հիման վրայ:

Մեր հայրենիքը ունի իսկապէս լուրջ մարտահրաւերներ, որոնք յաղթահարելու կոչուած են արտահերթ ընտրութիւններով ձեւաւորուած այս Ազգային ժողովը եւ կառավարութիւնը» յայտնած է Յակոբ Տեր Խաչատուրեան:

ՄԱՔՐՈՆ 24 ԱՊՐԻԸ ՀԱՅՈՑ ԺԵՂԱՍԴԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՍԱԿԻ ՕՐ ՀՈՉԱՎԱՍԷ

Երեւան, «Նիւզ».- Euronews.com կը հաղորդէ, որ Ֆրանսայի նախագահ Էմմանուէլ Մաքրոնի 5 Փետրուարի որոշումով, Ֆրանսայի մէջ 24 Ապրիլը Հայոց Յեղասպանութեան յիշատակի օր հռչակուած է: Այս որոշումին մասին Մաքրոն յայտարարած է Նաեւ Ֆրանսայի մէջ հայկական ընկերութիւնները համակարգող խորհուրդին կազմակերպած ամենամեայ ընթրիքին ընթացքին:

Ան յայտնած է, որ Ֆրանսա 1915 թուականէն ի վեր ցեղասպանութիւնը կ'անուանէ մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան դէմ յանցագործութիւն: «Ֆրանսահայերու պատմութիւնը Ֆրանսայի պատմութիւնն է: Եւ քանի որ Հայոց Յեղասպանութիւնը մեր յիշողութիւններուն մաս կը կազմէ, ուստի Հայոց Յեղասպանութեան յիշատակը պետք է յարգուի նաեւ մեր հանրապետութեան մէջ: Զեզի հետ միասին, կարելիութեան յիշատակը պետք է յարգուի յարգելով միջուկային արժանաւորները որոնք մի ինչ, որ կ'անարգէ գոհերուն յիշատակն ու ողջերուն արժանապատուութիւնը», ըսած է Մաքրոն՝ աւելցնելով, որ այժմ միայն մէկ պետութեան ղեկավար՝ Թուրքիոյ նախագահը չի բաժնէր Ֆրանսայի տեսակետն ու արժեքները տուեալ նիւթին շուրջ:

Մաքրոնի խօսքով, «Թուրքիոյ նախագահ Էրտողան ամբողջ թուրք ժողովուրդը չի ներկայացնելը»: Ֆրանսայի նախագահը խոստացած է նաեւ շարունակել երկխօսութիւնը՝ պատմական փաստերը լսելի դարձնելու համար. «Ես յըստակօրէն կ'ըսեմ՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ամբողջական պատասխանատուութիւնը Թուրքիոյ նախագահին երկխօսութեան հրաւիրելն է»:

ՓԱՇԻՆԵԱՆ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱԶՄԱԿՈՐՄԱՆԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՄՇԱԿԷ»

Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան «Տօչէ Վելլէ» ռուսական լրատուականին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է, որ Գերմանիոյ կառավարութիւնը հետաքրքրուած է Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած ժողովրդավարական լիիրաւ, տարրական փոփոխութիւններով:

Կան Միութիւնը կ'աջակցի մեր ժողովրդավարական բարեփոխումներուն: Անհրաժեշտ է արձանագրել, որ Եւրոպական Միութիւնը մեր դիրքով:

Անդրադառնալով Գերմանիա կատարած պաշտօնական այցելութեան եւ իր գործընկերոջ՝ Անկէա Մերքելի հետ բանակցութիւններու արդիւնքին, վարչապետ Փաշինեան ըսած է. «Այս հանդիպումին հիմնական արդիւնքը կը համարեմ Հայաստանի մէջ գերմանական ներդրումներուն առնչուող համաձայնութիւնները: Մենք համաձայնած ենք, որ Եւրոպական Միութիւնը եւ Գերմանիան աջակցին մեր բարեփոխումներու օրակարգին: Գերմանիոյ կառավարութիւնը հետաքրքրուած է Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած ժողովրդավարական լիիրաւ, տարրական փոփոխութիւններով»:

մաց Եւրասիական Տնտեսական Միութեան եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ ընտրութեան հարց չի դնել», յայտնած է Փաշինեան՝ ընդգծելով, որ Հայաստան կը նախագահէ Եւրասիական Տնտեսական Միութեան:

Վարչապետը ընդգծած է, որ Հայաստան կը գարգացնէ իր բազմակողմանի յարաբերութիւնները: «Մենք մեր յարաբերութիւնները կը գարգացնենք բոլոր ուղղութիւններով: Ինչպէս յայտնեցի, Եւրոպա-

«Մեր յարաբերութիւնները թէ՛ Եւրոպական Միութեան, թէ՛ Եւրասիական Տնտեսական Միութեան հետ թափանցիկ են մեր բոլոր գործընկերներուն համար: Մենք չենք ուզեր գարգացնել գործընկերոջ մը հետ մեր յարաբերութիւնները՝ ի հեծուկս այլ գործընկերոջ: Այստեղ գոյութիւն ունի բացարձակ յստակութիւն եւ թափանցիկութիւն», յայտնած է Հայաստանի վարչապետը:

ՀՅԴ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՅԻՉՆԵՐԸ ՀԱՆԴԻՊՈՄ ՈՒՆԵՅԱՍԵՆ ՌՈՒՄԻՈՅ ԴԵՄՊԱՆԻՆ ՇԵՏ

ՀՅԴ Հանրային կապերու գրասենեակը կը տեղեկացնէ, որ 5 Փետրուարին ՀՅԴ Բիւրոյի նախագահ Արմէն Ռուստամեան, Բիւրոյի անդամներ Սպարտակ Սէրանեան, Արմէն Համբարձումեան եւ ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմինի ներկայացուցիչ Իշխան Սաղաթէլեան 5 Փետրուարին հիւրընկալուած են Հայաստանի մէջ Ռուսիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Սերկէյ Զոփիրքինի կողմէ:

ՀՅԴ ներկայացուցիչները տեղեկացուցած են վերջերս տեղի ունեցած ՀՅԴ 33-րդ Ընդհանուր ժողովի ընդունուած հիմնական որոշումներուն, Արցախի հիմնահարցին եւ արտաքին քաղաքական հարցերուն շուրջ կուսակցութեան մօտեցումներուն մասին:

Հանդիպումի ընթացքին անդրադարձած է նաեւ հայ-ռուսական դաշնակցային փոխգործակցութեան հետագայ զարգացման հարցերուն: Երկուստեք կարելի էր համարուած են փոխադարձ հետաքրքրութիւն ներկայացնող հարցերու քննարկման նպատակով պարբերական հանդիպումներու անհրաժեշտութիւնը:

Ռուսիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Սերկէյ Զոփիրքինի կողմէ:

Սաղաթէլեան խօսքով, «Թուրքիոյ նախագահ Էրտողան ամբողջ թուրք ժողովուրդը չի ներկայացնելը»: Ֆրանսայի նախագահը խոստացած է նաեւ շարունակել երկխօսութիւնը՝ պատմական փաստերը լսելի դարձնելու համար. «Ես յըստակօրէն կ'ըսեմ՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին ամբողջական պատասխանատուութիւնը Թուրքիոյ նախագահին երկխօսութեան հրաւիրելն է»:

Աւելցնելով, որ Ֆրանսա Հայոց Յեղասպանութիւնը պաշտօնապէս ճանչցած է 2001-ին: Հայոց Յեղասպանութեան նիւթը պարբերաբար հակասութիւններ յառաջացուցած է Թուրքիոյ եւ Եւրոպական Միութեան յարաբերութիւններուն մէջ:

Ազգային Օրհներգը Ենթակայ ՉԷ Փոփոխութեան Եւ Վերջ

Կարո Արմենեան

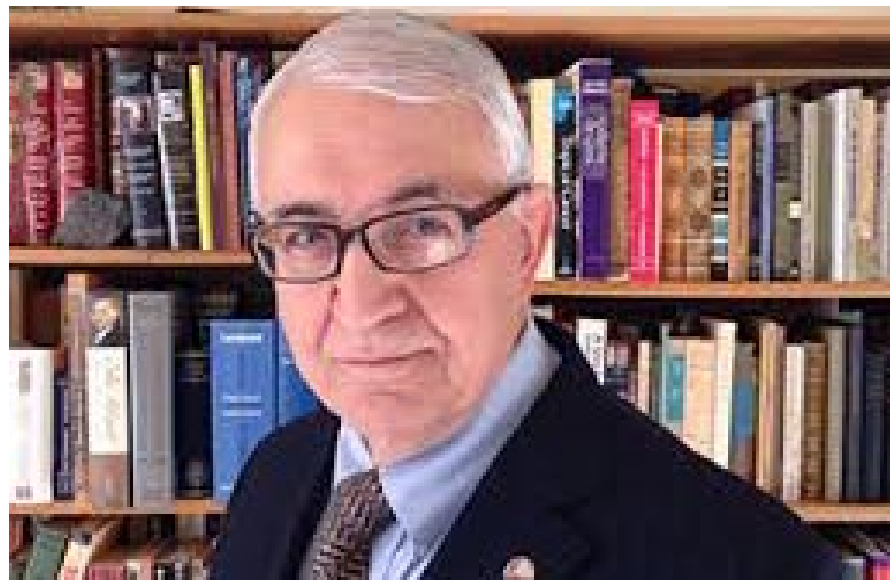
Յանկարծ կ'իմանանք, որ անհասկանալի փոփոխութեամբ մը եւ դեռ որեւէ այլ փոփոխութիւններու չձեռնարկած՝ Հայաստանի իշխանական համակարգը հրապարակ իջած է Հայաստանի Հանրապետութեան օրհներգը փոխելու... Այո՛, սիրելիներ, ճիշդ լսեցիք. բազմաթիւ սերունդներու հաւատարմութեամբ ու հաստատագրուած եւ մեր ազգային միասնականութիւնը խորհրդանշող ազգային օրհներգը՝ «Մեր հայրենիք»ը այսօր յանկարծ ենթակայ է շնորհագրկման ձեռք իսկ ընտրած խորհրդարանի ղեկավարութեան կողմէ: Եւ այս գործին նախաձեռնողը Նոյնիկըն Հայաստանի Ազգային ժողովի փոխնախագահ Ալէն Սիմոնեանն է, այսինքն՝ վարչապետ Փաշինեանով գլխաւորուած նոր վարչակարգի կեդրոնական դեմքերէն մին:

Իսկ ի՞նչ կը փորձէ իրագործել պրն. Սիմոնեան իր այս նախաձեռնութեամբ: Իր իսկ վկայութեամբ, ան կ'ուզէ «Մեր հայրենիք»ը «հանգստեան» կոչել՝ գայն յանձնելով պատմութեան գամբիւղին եւ գայն փոխարինելով Խորհրդային Հայաստանի «հիմն»ով (ինչպէս անուանակոչուած էր ան խորհրդային իշխանութեանց կողմէ)... Եւ քանի որ պրն. Սիմոնեան յայտնօրէն կ'անդրադառնայ, որ պոլշեիկ իշխանութեան պատուերով գրուած բանաստեղծ Սարմէի բառերը ահաւոր բաներ կը պարունակեն «... ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան...», պրն. Սիմոնեան արագօրէն կ'անէ յաջորդ քայլը... Անշատելի խորհրդային «հիմն»ը իր սկզբնական բովանդակութենէն եւ Արամ Խաչատուրեանի երաժշտական նախագիծին հագցնել նոր բառեր՝ շղարշելով խորհրդային «հիմն»ին երկրորդ եւ ապակողմորոշելով նոր օրերու հանրութիւնը:

Իսկ ինչո՞վ կը հիմնաւորուի, ըստ պրն. Սիմոնեանի, այս նոր «յեղափոխութիւն»ը... Պրն. Սիմոնեան հաւատացած է, որ ի տարբերութիւն «Մեր հայրենիք»ին՝ խորհրդային «հիմն»ը, որ բախտաւորուած է Արամ Խաչատուրեանի երաժշտական նախագիծով, կը վայելէ որակի շեշտակի առաւելութիւն մը: Ան կը կրէ հանճարի դրոշմը, հետեւաբար օրհներգը փոխելու այս նոր գաղափարը չի կրնար առարկել ըլլալ: Այսինքն, սիրելիներ, «յեղափոխական» այս քայլը հիմնաւորուած է զուտ գեղագիտական պատճառաբանութեամբ եւ ոչ ուրիշ բանով:

Անշուշտ չի յիշատակուիր այն իրողութիւնը, որ «Մեր հայրենիք»ի դաշնաւորման հեղինակը Կոմիտասի հարագատ աշակերտ մեծանուն Բարսեղ Կանաչեանն է՝ հեղինակը մեր ազգային կամաւորական քայլերգին՝ «Յառաջ նահատակ»ին եւ բազմաթիւ այլ երաժշտական գործերու, եւ որ անոր երաժշտու-

թիւնը ոչինչով կը գիշի Խաչատուրեանի ստեղծագործութեան: Չի յիշատակուիր այն փաստը, որ անոր բառերը հիմնուած են Միքայէլ Նալբանդեանի յեղափոխական երգի բառերուն վրայ: Չի յիշատակուիր այն պատմական ճշմարտութիւնը, որ մեր ազգային օրհներգը անելի հին է, քան՝ մեր անկախ պետականութիւնը: Ան եղած է մեր ազատագրական շարժումին ակունքներուն վրայ, եւ որ անոր դարբնած ոգին է

ծնած մեր անկախ պետականութեան հերոսական իրականութիւնը այսօր: Չի յիշատակուիր նաեւ այն, որ «Մեր Հայրենիք»ը (որպէս ազգային օրհներգ) սկզբնապէս օրհնագրողը որեւէ պատահական խորհրդարան չէ, այլ մեր ժողովուրդը ի՞նչ իր սրտին ամենէն անկապտելի խորերէն: Ո՛չ, չեն յիշատակուիր այս բոլորը, քանի որ այս անհեթեթ ոտնձգութեան ետին նոյն այլաստեղծ գաղափարախօսութիւնն է, նոյն թշնամին, որ միամտօրէն կարծեց մեզ մէ խելէ մեր օրհներգը, մեր դրօշը, մեր գիւնանշանն ու մեր հայրենիքը եւ պաշտօնապէս թաղել այդ բոլորին պաշտպանութեան լրծուած անկեղծ գիւնուրդը՝ Հայ յեղափոխական դաշնակցութիւնը: Վերջ տուէք այս մոլորութեան, պրն. Սիմոնեան, դուք իրական գործեր ունիք ընելիք, եւ մեր ազգային խորհրդականիշներու աղաւաղումը անոնցմէ մեկը չէ եւ չի կրնար ըլլալ:

Դուք, մենք եւ ամեն հայ խոնարհաբար պիտի լռէ եւ սորվի մեր Առաջին (եւ յաւիտենական) Հանրապետութեան դարբիններէն: 1918-ին, երբ ծով արիւններու մէջէն ծնունդ առաւ մեր անկախութիւնը, մեր հիմնադիր հայրերը, որոնք ազգին իսկական յեղափոխականներն էին, առանց այլեւայլ իւրացուցին ժողովուրդին կողմէ վաղուց վճռուած «Մեր հայրենիք»ը՝ որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական օրհներգ: Ճաշակը կը պակսէր իրենց նոր օրհներգի մը մասին մտածելու: Միթէ երաժշտական նոր բազմաթիւ ողբալիքօրէն գրկուած էին մեր մեծերը: Չէր կրնար

արդեօք գործի լծել իրենց ընկերները՝ Յովհաննէս Թումանեանը, Աւետիք Իսահակեանն ու Արմէն Տիգրանեանը նոր օրհներգի մը նախագիծը կեանքի կոչելու համար... Ո՛չ, պրն. Սիմոնեան, անոնք ընտրեցին այն, որ մեր ժողովուրդը ընտրած էր արդէն՝ յստակ, վճիտ, վճռական... Եւ ոչ ոք, ոչ իսկ մէկ հոգի, մտքին ծայրէն անցուց առարկել անոր հարագատութեան:

Եւ, անշուշտ, իրենք ճի՛շդ էին: Մեր օրհներգը կրկին ու կրկին հրաշագործեց այն ոգին, որ մեզ պիտի առաջնորդէր ազատութեան եւ յաղթանակի: Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ մի անգամ պիտ մեռնի. բայց երանի, որ իւր ազգի ազատութեան կը գոհուի... Պրն. Սիմոնեան, 18 Փետրուար 1921-ին երեւանի բան-

յին օրհներգին այս հսկայ կենսագրութիւնը ծանօթ չէ ձեզի: Դուք տակաւին իրագրել չէք այն իրողութեան, որ Հայաստանի վերանկախացման առաջին տարեդարձին օրը աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Հայաստանի դեսպանները (ի տարբերութիւն մեր ժողովուրդին) դեռեւս գիտակ չէին օրհներգի բառերուն եւ մեր երեխաներն էին, որ իրենց ջիւղ վանկերով լեցուցին տօնակատարութեանց սրահները: Այդպէս էր, քանի որ օրհներգը յաջողութեամբ յաղթահարած էր գերութեան տարիները ճգմելէ ետք քանի մը կայսրութիւններ, ներառեալ՝ Խորհրդային Միութիւնը:

Տեսէ՛ք, հինգ հանրապետութիւններու բովէն անցնելէ ետք, յեղափոխութեան դրօշակիրը հանդիսացող Ֆրանսսան կը շարունակէ գուրգուրանքով պահպանել իր «Մարտէյէ»ը: Ի՞նչ պատահեցաւ յանկարծ մեզի: Ի՞նչ բան յանկարծ դրոշեց, որ որոշեց տապալել մեր ազգային օրհներգը՝ փոխանակ տապալելու մեր երկրի տնտեսութիւնը պատուհասող մենաշնորհային համակարգը... Եւ թախանձագին կը խնդրեմ, որ այս խաղէն դուրս պահեք մեծն Արամ Խաչատուրեանի անբասիր անուրը: Ինչ այդ «հիմն»ը չգրեց մեր ազգային օրհներգին որպէս հակաճառութիւն: Այդ հիմնը գրուեցաւ ողբերգական պայմաններու մէջ, երբ մեր ժողովուրդը կը փորձէր վերապրիլ իրեն պարտադրուած ստալինեան եղեռնի ծանր հետեւանքներուն կործն տալով:

Հիմա՞ իմ վերջին խօսքը ձեզի: Այս բոլորը ըսելէ ետք, ես տակաւին համոզուած եմ, որ դուք եւ ձեր ընկերները պիտի դադրեցնէք այս անորակելի արշաւը: Համոզուած եմ, քանի որ կը հաւատամ մեր Էական միասնութեան: Բայց եթէ իրօք գայ այն ողբերգական օրը եւ ձեր նախաձեռնութիւնը, հաւաքական մեծ խելագարութեան մը մէջ, օրհնական ուժ ստանայ, եւ օրհներգը վերստին տարագրուի մեր պետականութեան կեանքէն, գիտցէ՛ք, որ ան նորէն պիտի ապրի: Ան նորէն պիտի մնայ կանգուն եւ յաղթանակել: Ան պիտի նորէն մեր հերոսուհի Սօսէի բառերով յաղթականօրէն իրնչէ՛ «ամէն օր եւ ամէն ժամ», մեր հայրենիքին եւ մեր հոգեկան հայրենիքին՝ Սփիւռքի մէջ, մղելով իր դաւաւոր կռիւն ու ծաղր ու ծանակի մատնելով բոլոր շինծու «հիմն»երը, բոլոր անհարագատ խորհրդանշները, տապալելով բոլոր տխմար դռներն ու վերստին ներս գալով: Ազգային օրհներգը վերատեսութեան ենթակայ չէ: Հեռու կեցեք այս մոլորութենէն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կալուածոց Հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ Նոր Գիւղ շրջանի մառաններու, խանութներու եւ գրասենեակներու յարգելի վարձակալներուն, որ կարելի է օգտուիլ Կալուածոց Հոգաբարձութեան ընծայած առիթն եւ **անձամբ ներկայանալ գրասենեակ** վճարելու իրենց կուտակուած վարձքերուն (քաղաքի տաճնապի շրջանին 1/1/2013-էն 31/12/2016) **միայն կէսը**: Յիշեալ առիթը ընծայուած է մինչեւ **28 Փետրուար 2019**:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԵՅԱՄԱԿԱՐԳԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՐՂԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ազգային-պետական կեանքը, ինչպես առարկայական, այնպես էլ ենթակայական գործունեությունը պայմանավորված, ժամանակ առ ժամանակ նորոգման, եթե չասենք՝ թարմացման, յայտ է ներկայացնում, որը միանգամայն օրինակալի է: Այդ նորոգում-թարմացումները նախ՝ տեսականորեն խմորում են հասարակության խորքային շերտերում, ապա միայն դրսևորում են նպաստաւոր մի պահի: Ժողովրդավարական հասարակության մեջ փոփոխությունների տրամադրություն-ցանկությունները վերածում են իրողություն, եթե դառնում են հասարակական ընդհանուր պահանջ: Ըստ էության, նմանօրինակ հասարակական պահանջի դրսևորում էր 2018-ի Ապրիլի ժողովրդային շարժումը, որի մակընթաց ալիքը Հայաստանի Հանրապետությունում յանգեցրեց իշխանափոխության (կամ, ինչպես ընդունված է ստել, իշխանական վերնախաւի փոփոխության): Ժողովրդային շարժումը (կամ այսպես կոչված «թաւշեայ յեղափոխությունը») երկրի ղեկը ափսէի վրայ մատուցեց պետական կառավարման փորձից զուրկ, երբեմն նոյնիսկ աշխատանքային գրո կենսագրութեամբ, բայց շատ յաւակնոտ երիտասարդների մի խմբի, որոնք փորձում են պետական կառավարման ոլորտում հեծանիւ յօրինել այն դէպքում, երբ նախքան իրենք արդէն իսկ կային անհամեմատ աւելի կատարելագործուած փոխարկամիջոցներ: Բայց դա դեռ ոչ ինչ: Նրանց անփորձութեան հետեւանքները, որքան էլ՝ ծանր, նոյնպես կարող են յաղթահարուել (ժամանակի խնդիր է), եթէ, ի հարկէ, դրանք միայն անփորձութեան սխալներ են, եւ հեղինակներն էլ չեն տառապում անսխալականութեան բարոյոյթով: Սակայն մտահոգիչ երեւոյթները գնալով ձեռք են բերում նոր որակներ եւ ծրագրային մօտեցման կամ, որ գրեթէ նոյնն է, ծրագրի ի սպառ բացակայութեան տպաւորութիւն են թողնում, որը չի կարող լրջօրէն չանհանգստացնել: Խօսքս առաջին հերթին վերաբերում է ազգային արժեհամակարգի բաղադրիչների նկատմամբ նոր իշխանութիւնների, մեղմ ասած, ոչ գրագետ վերաբերմունքին: Եթէ, օրինակ, պետութեան տնտեսական գարգացման մոտեցի ոչ ճիշդ ընտրութեան դէպքում մեր երկրի տնտեսութիւնը ինչ-որ ժամանակ նահանջ կ'արձանագրի՝ իր խիստ բացասական հետեւանքներով (օր.՝ կը սկըսուի արտագաղթի նոր ալիք), ապա ազգային արժեհամակարգի նկատմամբ մեղանչումները պարզապէս անդառնալի հարուածներ կը հասցընեն ազգի ողնաշարին: Իսկ ազգային արժեհամակարգի շեղումների պատճառները կարող են տարբեր լինել: Դրանցից են.

1) Ազգային արժեհամակարգի չիմացութիւնը: Սա ամէնից մեղմն է եւ կարող է պայմանաւորուած լինել ինչպէս սեփական պատմութեան չիմացութեամբ, այնպէս էլ համաշխարհային պատմութեան, մասնաւորապէս՝ համաշխարհային քաղաքական պատմութեան համալսարանում նրա ոչ ճիշդ իմաստա-

ւորմամբ: Ընդ որում՝ պատմութեան իմացութիւնը պարզապէս իրադարձութիւնների ժամանակագրութեան իմացութիւն չէ, այլ՝ պատմութեան տրամաբանութեան ըմբռնում: Այսինքն՝ ոչ միայն «ինչ» ի եւ «ինչպէս» ի, այլեւ «ինչու» ի ըմբռնում: 2) Այլ արժեհամակարգի հետեւելը: Այդպիսին էր, օրինակ, հայկական պոլշեիկոմը 20-րդ դարի սկզբին: Այս երեւոյթի շուրջ բանավեճերը ունեն մօտ մէկ դարի պատմութիւն, եւ այստեղ մեր նպատակից դուրս է դրանց նորից ընթացք տալը, բայց անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ մի իրողութեան՝ որպէս նըռուած երեւոյթի բնութագրական օրինակի: Վաղուց յայտնի ճշմարտութիւն է, որ 1920-ին Կովկասում սկիզբ առած տարածաշրջանային իրողութիւնների պայմաններում (այն է՝ Զեմալական Թուրքիայի ծաւալապաշտական շարժումը դէպի իր արեւելեան թուրք եղբայրները՝ մի կողմից, եւ պոլշեիկեան Ռուսաստանի նոյնատիպ շարժումը դէպի նոյն տարածքները՝ միւս կողմից), Հայաստանի առաջին Հանրապետութիւնը չէր կարող գոյատեւել որպէս անկախ պետութիւն: Հետեւաբար, «պոլշեիկեան մուրճի եւ թուրքական սալի միջեւ» (Ս. Վրացեան) գտնուող Հայաստանի խորհրդրայնացումը միայն ժամանակի խընդիր էր: Օրուայ իշխանութիւնների առջեւ ծառայած հիմնական հարցը, նախ՝ հայ ժողովրդի ֆիզիքական անվտանգութեան ապահովումն էր իր հայրենիքի մի մասում, ապա՝ այդ հայրենիքի տարածքային ամբողջականութեան պահպանումը, մինչեւ կ'որոշակիանար աշխարհաքաղաքական գարգացումների ուրուագիծը: Այսօր միանշանակ կարելի է ասել. եթէ չլինէր պոլշեիկեան բարոյալքող քարոզչութիւնը ազգաբնակչութեան, այդ թուով՝ գործերի շրջանում, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը խորհրդայնասար առնուազն Կարսի նահանգով, եթէ ոչ՝ աւելի մեծ տարածքով: Այլապէս ինչով բացատրել, որ 1918-ի վերջին (Դեկտեմբեր) հայկական վատ գիտուած, վատ պարենաւորուած եւ կիսաբոսիկ գործաւորը Դրոյի գլխաւորութեամբ պարտութեան մատնեցին թուաքանակով մօտ երկու անգամ իրենց գերագանցող եւ լաւ գիտուած ու հանդերձաւորուած վրացական գործը, իսկ երկու տարի յետոյ՝ 30 Հոկտեմբեր 1920-ին, լաւ գիտուած ու հանդերձաւորուած հայկական գործաւորը առանց կռուի Կարսի անառիկ համարուող ամրոցը, որի պաշտպանութեան հրամանատարն էր գոր. Դանիէլ Բէկ Փիրումեանը՝ Սարդարապատի հերոսամարտի դէպավարներից մէկը, յանձնեցին թուրքե-

րին: Ընդ որում, այն դէպքում, երբ յարակից՝ Սուրմալուի ռազմաճակատում, որի հրամանատարը դարձեալ լեկենտար Դրոն էր, թուրքական գործաւորին չյաջողուեց առաջ շարժուել եւ ոչ մի քայլ:

3) Օտար ուժերի հետ համագործակցութիւնը յանուն իշխանութիւնը ձեռք ձգելու կամ գայն պահ-

պանելու: Ուժեր, որոնց հետաքրքրութիւնների բուն նպատակը ոչ միշտ է յայտնի եւ ոչ միշտ է անկեղծ:

Այժմ մեր բուն մտահոգութեան մասին:

Վերջերս նոր իշխանութեան տարբեր ներկայացուցիչներ, առաջնորդուելով, թերեւս, յեղափոխութիւններին բնորոշ ամենայն հիւնը մերժելու եւ դրանք նորերով փոխարինելու մղումով, ի թիւս այլ «սպառնալիքների», խօսում են նաեւ գործող պետական օրինեղը խորհրդային Հայաստանի օրինեղով փոխարինելու մասին: Իսկ մինչ այդ կառավարութեան ղեկավարը հանդէս էր եկել որոշ նախարարութիւններ, այդ թուով՝ Սփիւռքի եւ Մշակոյթի, կրճատելու նախաձեռնութեամբ: Հարկ չենք համարում անուանապէս յիշելու այդ նախաձեռնութիւնների հեղինակներին (ինչպէս ընդունուած է ասել շօ պիգնետի բառապաշարում, նրանք գտնուում են այսօր ամէնից աւելի յայտնի դարձած հայերի թափ տասնեակում), որովհետեւ տուեալ դէպքում հիմքեր կան մտածելու, որ գործ ունենք ոչ թէ անհատական նախաձեռնութիւնների, այլ նոր իշխանութիւնների կողմից հըռչակուած ներքաղաքական քուրսի հետ:

Մենք միշտ հպարտացել ենք մշակութային ազգ լինելով եւ կարծում են՝ դա արդարացուած է եղել: Վկան մեր՝ համաշխարհային ճանաչման արժանացած մշակոյթի գործիչներն են ու նրանց ստեղծած արժեքները ամենատարբեր ոլորտներում: Ամէն ժողովրդի մշակոյթ մարդկութեան համար հետաքրքրութիւն է ներկայացնում իր ինքնատիպութեամբ, համաշխարհային մշակութային գանձարանում իր աւելացրած ուրոյն երանգով: Ընդհէ՛ իւրաքանչիւր նկարիչ, քանդակագործ կամ գրող ստեղծագործում է ըստ իր պատկերացումների, եւ դրա համար նա պետական կառոյցի օժանդակութեան կամ ցուցումի կարիք չունի, բայց պետական կառոյցն անհրաժեշտ է, մի կողմից, ազգային մշակոյթի լաւագոյն ար-

տայայտութիւնները միջազգային ասպարեզ դուրս բերելու, դրանցով աշխարհին ներկայանալու համար, իսկ միւս կողմից՝ ներքին քարոզչութեան եւ մշակութային արժեհամակարգ ձեւաւորելու, այն հարստացնելու համար: Այլ կերպ ասած՝ պետական մշակութային քաղաքականութիւն իրականացնելու համար: Եթէ պետական մշակութային կառոյցը պատշաճ մակարդակով չի իրականացնում իր գործառոյթները, խնդրի լուծումը այն վերացնելը չէ, այլ ոլորտի պատասխանատուներին գիտակներով փոխարինելը, թերեւս՝ նաեւ մշակութային ռազմավարութեան յստակեցումը: Իսկ եթէ պետական կառոյցի առանձին օղակների կրճատման բուն նպատակը միջոցներ խնայելն է, ապա դա չպետք է վերաբերի ոչ մշակոյթի, ոչ էլ կրթութեան ու գիտութեան նախարարութիւններին: Առանց ազգային դիմագծով մշակոյթի եւ ազգային արժեհամակարգի վրայ խարսխուած կրթութեան, նոյնն է՝ թէ պետութիւն առանց ազգային ինքնութեան գիտակցումով քաղաքացու: Եթէ բանակը անհրաժեշտ է մեր ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելու համար, ազգային մշակոյթն ու կրթութիւնը անհրաժեշտ են հայրենիքին գաղափարապէս հասուն եւ ոգով թրծուած, յանուն բարձր արժեքների գոհաբերութեան ունակ քաղաքացիներ դաստիարակելու համար: Հետեւաբար՝ նաեւ բանակին իր առաքելութեանը պատրաստ գիտնոր տալու համար: «Մշակոյթ» եւ «Կրթութիւն» բառերի կողքին «ազգային» շեշտադրումը ամենեւին չի նշանակում մտահորդոյնի նեղացում եւ մեր մշակութային ու կրթական համակարգերի՝ համաշխարհային գարգացման միտումներից խզում: Դա կը լինէր միւս ծայրայեղութիւնը, որովհետեւ այդպիսի խզումը մեզ անընկալելի կը դարձնէ աշխարհում եւ կը տանի դէպի մեկուսացում: Ի հարկէ, բարդ է ազգային մշակոյթի կամ կրթական համակարգի բանաձեւ առաջարկելը, բայց ընդհանուր գծերով այն կարելի է սահմանել որպէս սեփական մշակութային եւ կրթական աւանդոյթներից բխող սկըզբունքների եւ համաշխարհային առաջադէմ փորձի ներդաշնակ համադրում՝ ազգայինի հիմքին վրայ: Այլ կերպ ասած՝ մերը եւրոպական կրթութեամբ Արժեքներն է ու Կոմիտասը, մենք գնահատում ենք Վալտեր Սքոթին, բայց մերը Րաֆֆին է, սովորում ենք Ուիլիամսից եւ Փոլ Էլիւարից, բայց մերը Թումանեանն ու Չարեցն են, ընդունում ենք Պիքասոյի արուեստը, բայց մերը Մ. Սարեանն ու Է. Զոյարն են եւ այլն:

Թուրքիոյ նուրջ

Թուրքիա ՅԱՏՈՒԿ ՉՈԿԱՏԱՅԻՆՆԵՐ ՈՒՂԱՐԿԱԾ Ե ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆ

Թուրքիա կը շարունակէ գինուորական ուժ կուտակել Սուրիոյ հետ սահմանին վրայ:

4 Փետրուարի գիշերը Թուրքիոյ սահմանամերձ Հաթայ շրջանէն Սուրիոյ սահմանին մօտ գտնուող Շանլուրֆա նահանգ ուղարկուած է աւելի քան 30 զրահապատ մեքենայ:

Թրքական աղբիւր մը կը հաղորդէ, որ Շանլուրֆա ուղարկուած են նաեւ Թուրքիոյ գինեալ ուժերուն մէջ ծառայութեան կոչուած յատուկ ջոկատայիններ:

Յիշեցնենք, որ Թուրքիա կը պատրաստուի Սուրիոյ Եփրատ գետի արեւելեան հատուածին մէջ ռազմական գործողութիւններ սկսիլ տեղւոյն քրտական ուժերուն (YPG) հետ, որոնք ահաբեկչական խմբաւորումներու շարքին կը համարէ:

Թուրքիոյ բարձրաստիճան ՈՍԻԿԱՆՆԵՐՆ ԻՍԿ ՍԿԱԾ ԵՆ ՈՐՈՆԵՆ «ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՀԱԾ ՊԱՆՉԵՐԸ»

«Հիւրիէթ»ի համաձայն, «Թուրքիոյ Տիարպէքի նահանգին մէջ հայերէն մնացած գանձեր գտնելու յոյսով անօրինական «պեղումներ» իրականացնող խումբ մը ձերբակալուած է: Պարզուած է, որ գանձախոյզներուն մէջ են Տիարպէքի նահանգի Սիլվան շրջանի ոստիկանութեան 4 աշխատակիցներ: Ձերբակալուածներուն կարգին է նաեւ Սիլվանի ոստիկանապետ Օմեր Օզթուրք:

Աղբիւրին համաձայն, տարածքին մէջ սկսած կասկածելի «պեղումները» նկատած բնակիչները ահագնացած են Սիլվանի ոստիկանութիւն: Այս մասին տեղեկացած նոյն բաժանմունքի քննիչ Սերքան Չ.-ն իրենց գործողութիւններուն պաշտօնական բնոյթ հաղորդելու եւ կասկածները ցրելու համար դէպքին վայրը ոստիկանական զրահամեքենայ բերել տուած է:

Այս բոլորին մասին նախօրոք տեղեկացուած Տիարպէքի նահանգային ոստիկանութիւնը հետեւած է չարամիտներու գործողութիւններուն եւ կազմակերպուած քննութեան հետեւանքով ձերբակալուած է խումբը, ինչպէս նաեւ Սիլվանի ոստիկանապետը:

Խումբին անդամները պնդած են, որ կը փնտ-

Շար. 12 14

ԹՈՒՐԲԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ ԷՐՏՈՂԱՆ ԿՕՐԻՆԱԿԱՆԱՑՆԷ ԹՄՐԱՄԻՉՈՑՆԵՐԸ՝ ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱԲԱՏՔԻՆ

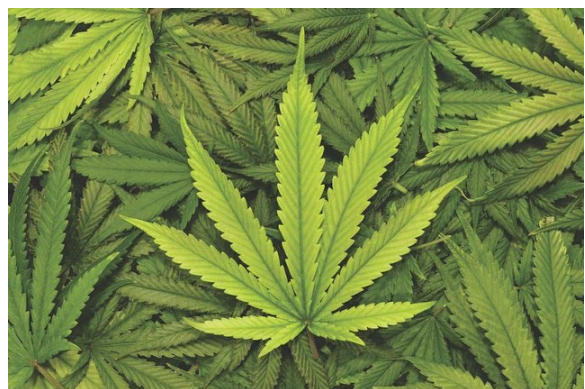

Յարութ Սասունեան

«Ալ Մոնիթոր» լրատուական կայքի թուրք լրագրող Փինար Թրեմալէ բացայայտած է նախագահ Ռեճեպ Թայիպ Էրտողանի յայտարարութիւնը՝ օրինականացնելու կանեփի (մարիկուանայի տեսակ) աճեցումը:

«Ալ Մոնիթոր»ի 24 Յունուար 2019-ի թիւով Թրեմալէ գրած է, որ Թուրքիոյ ղեկավարը իր իսլամական համոզումներուն պատճառով խիստ դժմ եղած է ոգելից ըմպելիի, ծխախոտի եւ թմրամիջոցներու վաճառքի կամ օգտագործման, սակայն ներկայիս որոշած է հանդէս գալ ի պաշտպանութիւն կանեփի աճեցման, որպէսզի խթանէ երկրին անկում ապրող տնտեսութիւնը եւ լրացուցիչ եկամուտ ապահովէ գիւղացիներուն, տեղական ընտրութիւններու նախօրեակին:

Թրեմալէ բացատրած է, որ տասնամեակներ շարունակ թրքական կառավարութիւնը այրած է կանեփի դաշտերը այն պատրուակով, որ անոնց գոյութիւնը ստեղծած է պայքար՝ քիւր-

տիստանի Աշխատաւորական Կուսակցութեան (PKK) դէմ: Ներկայիս Էրտողան կանեփի աճեցումը կը ներկայացնէ իբրեւ դիմադրութիւն՝ Արեւմուտքին...

«Թմրանիւթերու պատերազմներուն ուղեկցած են օգտագործողներու եւ վաճառողներու դէմ խիստ պատիժներ: Թմրանիւթեր վաճառողներու դէմ քրեական հետապնդման համար [թրքական] կառավարութեան ծախսերը աստիճանաբար աճած են՝ հասնելով մինչեւ 140 միլիոն տոլարի: Ահա՛ թէ ինչու Էրտողանի կողմէ կանեփի մշակման քարոզչութիւնը անոր քարոզարշաւի ելոյթներուն մէջ զարմացուցած է ունկնդիրները», գրած է Թրեմալէ:

1990-էն սկսեալ, թրքական կառավարութիւնը մեղմացուցած է կանեփի աճեցման սահմանափակումները: 2016 Սեպտեմբերին խորհրդարանը աւելի ազատական օրէնքներ ընդունած է: «Արդէն իսկ օրինական է կանեփի աճեցումը 19 քաղաքներու մէջ, բայց անհրաժեշտ է կառավարութեան թոյլտուութիւնը», կը տեղեկացնէ Թրեմալէ:

Էրտողան յանկարծ հասկցած է, որ մարիկուանայի մշակումը մեծ շահ կ'ապահովէ այն ատեն, երբ թրքական տնտեսութիւնը անկում կ'ապրի: Ինչպէս կ'ըսեն՝ «Յուսահատ ժամանակները կը պահանջեն յուսահատ միջոցներ»: 9 Յունուար 2019-ին Էրտողան քննադատեց «Թուրքիոյ թշնամիները, որոնք բարեկամներ կը ձեւանան»՝ յայտնելով, որ անոնք ստիպած են Թուրքիան՝ վերջ տալու կանեփի արտադրութեան: Ծիծաղելի է, Էրտողան յիշեցուցած է, որ իր հայրական քաղաքին՝ Աիզէի մէջ, տեղւոյն բնակիչները սպիտակեղէնը սովորաբար կը պատրաստէին կանեփէ, որ աւելի ներծծող է, քան որրեւէ այլ գործուածք...

Ըստ Թրեմալէի՝ «թուրքերու մեծ մասը Էրտողանի՝ «թշնամիները, որոնք բարեկամներ կը ձեւանան» յայտարարութիւնը մեկնաբանած է իբրեւ յղում Միացեալ Նահանգներուն, որ 1971 թուականին պահանջած էր արգիլել ափիոնի կա-

կաչի արտադրութիւնը: Մինչ այդ Թուրքիա օրինական ափիոնի հիմնական արտադրողն էր, բայց յայտնի էր, որ գիւղացիները նաեւ զգալի քանակութեամբ ապօրինի բերք կ'աճեցնէին: Ներկայիս Թուրքիա ունի այլալիտի վերամշակման գործարան մը Կեդրոնական Անաթոլիայի Աֆիոն մարզին մէջ, որ թրքերէնով կը նշանակէ «ափիոն»: Աֆիոնը յայտնի է իր բարձրորակ կալաչի սերմերու արտադրութեամբ: Գործարանը կ'արտադրէ բաղադրիչներ, որոնք կ'օգտագործուին դեղագիրով դեղերու պատրաստման մէջ»:

Թրքական լրատուական միջոցները սկսած են հնագ անդրէն խրախուսել Էրտողանի յայտարարութիւնը՝ գրելով կանեփի արտադրութեան առաւելութիւններուն մասին առողջապահութեան ոլորտին մէջ եւ տնտեսութեան համար: «Սալապի» թերթը նոյնիսկ գրած է Օսմանեան Թուրքիոյ նաւատորմի կողմէ կանեփի օգտագործման մասին:

Թրքական պետական TRT հեռատեսիլի կայանը սկսած է ցուցադրել գովազդային տեսահոլովակներ կանեփի մասին, զայն անուանելով «անաթոլիական բոյս» եւ մանրամասնօրէն պատմելով կանեփի անթիւ կիրարկութիւններու մասին: Յատկապէս իսլամական մամուլը պատրաստակամ էր աջակցելու Էրտողանին: Օրինակ, «Տիրիլիս Փոսթասը» կայքի սիւնակագիր Մեմետ Թոփրաք յօդուած գրած է՝ «Կանեփը կը ստիպէ, որ ամերիկեան տոլարի գէնքը պայթի իրենց սեփական ձեռքերուն մէջ» վերնագիրով: Թոփրաք ընդգծած է, որ «Կանեփի արտադրութեան վերաբերեալ նախագահ Էրտողանի որոշումը շրջադարձային կէտ է մեր պատմութեան համար: Այդ նոյնքան յեղափոխական է, որքան 15 Յուլիսի [2016-ին ձախողած յեղաշրջման] յաղթանակը: Այս որոշումը ցոյց կու տայ, թէ որքան կարեւոր է կանեփի Էրտողանի թիկունքին՝ մեր երկրի ապագայի եւ մահմետական հողերու համար», յայտնած է Թրեմալէ: «Կանեփի արտադրութիւնը այժմ կը ներկայացուի իբրեւ ազգային դիմադրութեան ձեւ՝ Արեւմուտքին», յայտարարած է Թուրքիոյ գիւղատնտեսութեան նախարարութեան պաշտօնեաներէն մէկը:

Այսուամենայնիւ, գիւղատնտեսութեան քանի մը թուրք մասնագետներ գոյաջացուցած են, որ կանեփի արտադրութիւնը կրնայ բացասական ազդեցութիւն ունենալ սննդամթերքի աճի վրայ: Թրեմալէ մէքերած է կառավարութեան աշխատակիցներէն մէկուն, այս ոլորտի մասնագետին խօսքը. «Սննդամթերքի գիները կտրուկ աճած են, յատկապէս նախորդ տարի: Օրինակ, 2018-ին սոխի [որ հիմնական բաղադրիչն է թրքական խոհանոցին մէջ] գինը աճած է 185 տոկոսով: Մինչ քանակութեան թիւը կ'աւելնայ, Թուրքիա աւելի քիչ հիմնական մշակաբոյսեր կ'արտադրէ, քան ինչ տարի առաջ, ինչպիսիք են՝ ցորենը, գարին, ոլոռը, ճակնդեղը, լուպիան եւ գետնախնձորը: Ընդ որում, վերջին 15 տարիներուն ընթացքին, բամբակի եւ կտաւատի (flaxseed) արտադրութիւնը, կանեփի նման, աստիճանաբար կը նուազի: Կարելի է մեղադրել կառավարութիւնը՝ մշակաբոյսերու վրայ կլիմայի փոփոխութեան ազդեցութեան յատուկ ծրագրի բացակայութեան, այդ ապրանքներու սակագիներու բարձրացման, աւելի աճան ներմուծումներու խրախուսման, թունաւոր նիւթերու եւ պարարտանիւթի գիներու աճի պատճառով, զոր կը նպաստէ արտադրանքի գիներու բարձրացման: Կառավարութիւնը չկրցաւ աջակցիլ գիւղացիներուն, անոնց ճամբուն գրե-

Արեւելահայերէնի թարգմանեց՝
Ռուզաննա Աւագեան
Արեւմտահայերէնի վերածեց՝
Սեդա Գրիգորեան
Շար. 12 14

Հայ Մամուլի Առաջան՝ Օրինաչի Մը Հեքերով

Յ. Պալեան

2019-ը Հայ Մամուլի տարի հռչակելու Արամ Ա. Կաթողիկոսին կոչը ինքնատիպ նախաձեռնություն մըն է, հրաւեր՝ նախ մտածելու, ապա մեր կարիքներու, հեռանկարներու եւ կարելիութիւններու ծիրէն ներս աշխուժացնելու հայ մամուլը, գայն ծառայեցնելու մեր ժողովուրդի ապագային, գայն դուրս բերելով իր թաղային, համայնքային, մասնակի լրատուամիջոցի վիճակէն:

Ղեկավարութիւններ (պետութիւն, կուսակցութիւն, հրապարակագիր, լրագրող, մտաւորական եւ ընթերցող հասարակութիւն), այս հարցին մասին պետք է մտածեն ընկերութիւններու եւ քաղաքակրթութեան հոլովոյթի լոյսին տակ, ճշդօրէն մամուլին տեղը, դերը, բովանդակութիւնը, կարելիութիւններն ու անոր տալիքը: Ժողովուրդներ եւ երկիրներ մամուլ ունին, առանձին չենք: Ներագգային խոզակին մէջ մնալով նպատակաւոր եւ օգտակար մամուլ չենք ունենար:

Մենք սովորաբար հայ մամուլ հասկացութեան տակ կ'արձանագրէինք տպագիր թուղթը (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ, պարբերական): Երբեք չենք կրցած հաշուել, թէ աշխարհագրական տունեալ շրջանի մը հայ բնակչութեան քանի՞ տոկոսը տեղեկութիւն կը ստանայ հայկական թերթերէն, անջատելով հայագիրը եւ օտարագիրը՝ յաւելելով յստակութեան համար: Նահանջի արտայայտութիւն համարուող օտարագիր հայ մամուլը ի՞նչ օգտակարութիւն ունեցած է եւ ունի:

Երբեք չենք փորձած նաեւ բաղդատութիւններ ընել օտար մամուլին հետ, որպէս բովանդակութիւն, որակ, կազմակերպութիւն եւ ազդեցութիւն: Հայկական թերթին տպաքանակը չի յայտարարուիր, ոչ ոք գիտէ, առաւել կամ նուազ ճշդութեամբ, անոնցմէ իւրաքանչիւրին գնողներուն եւ ընթերցողներուն թիւը: Ազգային, համայնքային եւ կողմնապաշտական բարոյական ըմբռնումով կը քաջալերենք հայկական թերթը, կը քննադատենք, նոյնիսկ երբ չենք կարողար:

Կը պատահի՞ որ խօսիքը հայկական թերթի ընթերցողին հետ եւ հարցնենք անոր, թէ ո՞ր սիւնակները կը կարդայ (հետաքրքրուիլ բառը պերճանք պիտի ըլլայ): Հարցախոյզ մը եթէ կատարուի, տիտուր եզրակացութեան պիտի յանգինք: Կը կարողացուն ձեռնարկներու յայտարարութիւնները, մահագնները, հոգեհանգիստները: Կը կարողացուն առաջին էջի մեծատառ վերնագրերը եւ հեռագրալուրերը:

Այսինքն թերթին gazette-ի մասին անմիջականութիւնը կը հետաքրքրէ գանգուածը: Իսկ այս նուագագոյնն ալ սահմանափակուած է, քանի որ ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ այդ դերը կը կատարեն հասնելով իւրաքանչիւրին իր յար-

կին տակ, առանց յաւելելու ճիգ պահանջելու: Եթէ այս բոլորին գումարենք համացանցով ստացուած եւ ընկերային ցանցերու վրայ տարածուող, կրկնուող եւ մեկնաբանուող լուրերը, դասական լրատուամիջոց տպագիր մամուլի ապագան հարցական կը դառնայ:

Կը մնայ հայ տպագիր մամուլի այսպէս կոչուած ներքին էջերու ընկերային, ազգային, քաղաքական եւ գրական բովանդակութեան գրութիւններու պարագան, վերլուծական կամ ստեղծագործական: Այս էջերուն վրայ տեղադրուածները, ստացուած եւ իւրացուած, գրողը եթէ փափաքի, համացանցով կը հաստատէ իր կայքը, եւ կ'ունենայ իր ընթերցողները: Այս ընելու համար ոչ մէկ համադրումի, հսկողութեան, կամ գտումի կարիք եւ պարտաւորութիւն կայ:

Այս արագ նշումներու լոյսին տակ, կա՞յ կարելիութիւն հայ տպագիր մամուլի տեւականացման համար: Պարզ է, որ հայ տպագիր մամուլը, ինչպէս այսօր, վաղն ալ իր տպաքանակով եւ ընթերցողներու համարանքով պիտի չգոյատեւէ: Կը մնայ ծանուցումներու պարագան, որոնք շնչառութեան թոք են, առանց բաւարար ըլլալու:

Հայ տպագիր մամուլը, փաստ է այսօր, կ'ապրի այս կամ այն կողմի պատկանելիութեամբ, անոր օժանդակութեամբ եւ յատկացումներով, իր վճարող ընթերցողներն ալ ընդհանրապէս կը պատկանին անաղական կողմերէն մէկուն կամ միւսին:

Հարկ է քննել այն պայմանները, որոնք կրնան հայ տպագիր մամուլը աշխուժացնել, ընել այնպէս, որ ընթերցողները իրենք փնտռեն թերթը՝ իր բովանդակութեան համար, որ աւելին բերէ իրեն, քան ընթացիկ «կազէթ»ը, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը, համացանցը: Ընթերցողը լուրը կ'իմանայ գանգուան լրատուամիջոցներէ, որոնք կը կրկնուին մէկ կամ միւս աղբիւրի պարագային: Հայ թերթը լուրին վրայ կամ անոր հետ աւելին պետք է բերէ: Այդ աւելին տեղեկութեան իմաստաւորումն է պատմութեան, քաղաքակրթութեան, միջազգային եւ ազգային ընդհանուր կացութեան լոյսին տակ, ինչ որ չեն կրնար ընել ո՞չ ձայնասփիւռը, ո՞չ հեռատեսիլը, ո՞չ համացանցը: Ո՞չ ալ օրաթերթը՝ որ հարկատու է անմիջականին:

Այս տրամաբանութեամբ ալ, ասկէ առաջ խորհած եւ ըսած եմ, որ ընդհանրապէս օրաթերթի ապագան, նաեւ հայ օրաթերթի, շաբաթաթերթի է, իր վերամտածուած հայկական եւ ժամանակակից քաղաքակրթական-քաղաքական-մշակութային բովանդակութեամբ:

Աչքի առաջ ունիմ ոչ-հայկական շաբաթաթերթ մը:

- 100 էջ:
- 25 էջ ծանուցում:
- 22 յօդուածներուն առնչուող նկարագրողում:
- Հրատարակութեան կէտը գեղեցիկ եւ գունաւոր նկարներ ունի, որոնք էջերուն շնչառութիւն կու տան, ընթերցումը դիւրացնելով:

- Շաբաթաթերթը կը սկսի երկրին համար անմիջական իրադարձութեան մը մասին երկու սիւնակով, էջին 2/3ը, դէպքի ընկերաքաղաքական հասկնալի եւ լուսաբանող բացատրութեամբ:

- Էջ մը յատկացուած է քաղաքական-ընկերային հարցի մը, որ կը վերաբերի ժամանակակից ընկերութեան, երկրին մէջ եւ երկրէն դուրս: Ընթերցողը կը հասկնայ, որ իր եւ իր երկրի հարցերը մաս կը կազմեն ընդհանուրի մը, բերելով դատումի տարրեր:

- Էջի մը 2/3-ով կը խօսուի բջիջային հեռախօսի ներկայութեան մասին, որ քաղաքական կեանքի ազդակ դարձած է, մրցակցութիւններ, լրտեսութիւն, հսկողութիւն եւ այլն:

- Երկրի քաղաքական դեմքերու հակիրճ արտայայտութիւնները անմիջական խնդիրներու մասին՝ թեր, դէմ:

- Տարիներ առաջ հեռաւոր երկիր մը ապաստանած ահաբեկիչի ձերբակալութիւնը՝ յիշեցումներ:

- Քաղաքական երկու անձերու կենդանագիրը եւ անոնց առաջարկները:

- Դրամի եւ տնտեսութեան հարցը՝ համաշխարհային կացութեան մէջ նախատեսուող վտանգներ, պետութիւններու ակունքի պարտքերը:

- Ժողովրդական ընդվզումներ իշխող ընտրանիին դէմ եւ ընդվզեցուցիչ եկամուտներ:

- Համաշխարհային պատերազմի ձգած ընկերային եւ հոգեբանական հետքերը:

- Եկեղեցին եւ մանկասիրութեան հարցերը:

- Պատերազմէն ետք Եւրոպայի վերակառուցման թաքուն երեսը:

- Այլ երկիրներ:

- Վեզիվ հրաբուխի լաւային տակ թաղուած Փոմփէի պեղումները, լուսանկարներով:

- Իմաստասիրութեան էջ մը. ինչպէ՞ս իմաստասիրել:

- Բնութիւնը եւ նախնական

համարուած Ամագոնի ցեղախումբերը:

- Բժշկութիւն եւ բնութիւն:
- Գրականութիւն՝ վիպասան մը:

- Շարժանկար եւ դերասաններ:

- Նոր գիրքեր: Տեղական եւ միջազգային:

- Թատրոն. նորութիւններ եւ բեմադրութիւններ:

- Նորոյթի մասին կարծիք:

Այս յիշեցումները կ'ընեմ, ըսելու համար, որ ընթերցողը շաբաթաթերթին ընթերցման նիւթ ունի, առանց բանտարկուած մնալու կրկնուող հեռագրալուրերու ուռնակին մէջ: Կը բացուի իր մտահորիզոնը: 100 էջերուն մէջ չենք հանդիպիր մանկապարտէզի հանդէսներու նկարագրութեան, այս կամ այն անձի, այս կամ այն կողմի գովերգութեան: Ընթերցողին համար գրուած են էջերը եւ ոչ այս կամ այն իշխանին ծառայելու:

Ի հարկէ, այս ընելու համար սիրողականութիւնը չի բաւեր: Բանիմաց եւ անկախ անձնակազմ պետք է:

Միամիտ չեմ խորհելու համար, որ մենք միջոցները, մարդիկը եւ իմաստութիւնը ունինք սեղանիս վրայ գտնուող թերթին հետ մրցելու: Բայց առնուազն կրնանք մտածել արժեքին մասին, լոյս տեսած էջը պետք է ծառայէ ընթերցողին, ոչ թէ ստորագրողին, չըլլայ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով ապսպրուած:

Ընթերցող գանգուածը նուազած է, թերթի տպաքանակը նուազած է, ընթերցողը կամ կը գոհանայ հեռատեսիլով, կամ կը դիմէ օտարալեզու թերթերու:

Հայ մամուլը, անոր ետին կանգնած ղեկավարութիւնները, անմիջական շահերէ եւ մրցակցութիւններէ անդին, այս հիմնահարցերը պետք է քննեն, եզրակացնեն, կազմակերպեն եւ ուղղութիւն ճշդօրէն: Բայց նախ լսեն մամուլի իսկական տեր ընթերցողը, որ թերթը կը կարդայ, որ թերթը չի տեսներ, կ'անտեսէ: Այսինքն գիտական հարցախոյզով կացութեան ախտաճանաչումը պետք է ընել, սրահ յուզելու կոչուած ճաշի փոխարէն:

Եւ ի հարկէ հայ մամուլը պետք չէ պատուանդան ըլլայ անմիջուկ փառասիրութիւններու բաւարարման, որ հայկական հին անաղականութիւն է, որուն մասին կը վկայէ Յակոբ Պարոնեան իր «Ազգային Ջոջեր»ով: Ո՞վ այսօր կը կարդայ «Ազգային Ջոջեր»ը՝ հայելիին մէջ նայելու պէս:

Այժմ՝ «մարգ արէներով», «նուիրեալներով», «անփոխարինելիներով»...

Այս հարցերուն մասին պետք է խօսիլ եւ գանգուած քննել առանց վերապահութիւններու, հանրային շահը եւ գալիքը նկատի ունենալով: Ինչպէ՞ս, ո՞ր...

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Գեորգ Յակովբեան

Ա, այբ, արեւ - Լ, լին, լուսին - Է, էշ էշ,- Զ, քե, քայլ - Ս, սե, սուր - Ա, այբ, աթոռ - Ն, նու, նապաստակ - Տ, տին, տուն - Բ, բե, բուս - ԱԼԵԶ-

ՍԱՆՏՐ, Ա՛-ԼԵՔ-սան-տոր: Այս եղանակը ստորի հայերենի առաջին դասապահը: Ան խանդավառ մանուկի մը հրճուանքով ծանօթացաւ անուան տառերուն եւ սկսաւ գրել ու հնչել, գրել ու հնչել: Նոյն օրը ծայնաւոր տառերուն ալ ծանօթացաւ ու փորձեց գտնուել ալ գրել սորվիլ: Ան դժուարութիւն ունեցաւ տպագիր ու ձեռագիր, գլխապիտակ ու պարզ գիրերը գանազանելու, բայց շուտով ըմբռնեց տարբերութիւնները:

Չէնիթ Ալեքսանտրի հետաքրքրութենէն ոգեւորուած, սրբագանին առաջարկեց որ երեքներու արեւմտահայերենի կամաւոր դասընթացը մը կազմակերպէ: Սրբագանը անմիջապէս յայտարարութիւն տարածեց ու երկու շաբթուան ընթացքին 10 հոգի արձանագրուեցաւ: Չէնիթ այս թիւը չէր սպասեր: Ուրեմն այսպէս, Լոնտոնի Գայ տան մէջ, որուն գետնայարկը Գայաստանի Գանրապետութեան դեսպանատունն ու հիւպատոսարանը կը գործեն, առաջին դասապահը տեղի ունեցաւ: Աշակերտները հաւաքուեցան դասարանի տեսք չունեցող սենեակի մը մէջ, տախտակէ հակաթաղանթով ճաշատեղանի մը շուրջ: Սրբագանը բարի գալուստի հայերէն ու անգլերէն խօսքեր արտասանեց, քաջալերեց գիրներն ու հրաւիրեց ներկաները, որ նախ իրենք գիրներ ներկայացնեն:

Աշակերտներուն մօտաւորապէս կէսն անգլերէն կիներ էին, որոնցմէ չորսը՝ օտարներ: Անոնք հայ տղամարդոց հետ ամուսնացած ըլլալուն պատճառով հայերէն կ'ուզէին սորվիլ: Աննան (հայրը՝ հայ, մայրը՝ պուլկարացի) միայն հօրմէն քիչ մը հայերէն լսած էր ու արդէն քանի մը տարի է Լոնտոն կ'ապրէր եւ վերջապէս Վիոլետը՝ Առաջնորդարանին քարտուղարը, որ հոգսով սրտով ու արմատներով հայուհի մըն էր, սակայն անգլիախօս էր: Մնացեալը հասուն տարիքի տղաք էին, Անգլիա կամ արեւելեան Եւրոպա ծնած հայեր, որոնք թէեւ յաճախած էին հայկական միօրեայ վարժարաններ, սակայն հայերենի իմացութեան սկսնակի մակարդակ ունէին:

Արտասովոր պատկեր մը

կը գծուէր Չէնիթին առջեւ ու անգամ մը եւս յուշել կու տար, որ հայկական իրականութիւնը միատարր չէր: Ալեքին, հետաքրքրական էր, որ աշակերտներուն մեծ մասը համայնքային-հաւաքական կեանքէն հեռու, ոչ-գործունեայ մարդիկ էին: Անոնք պարզ ապէս ել-նամակով կամ ֆէյսպուքով իրագ եկ կը դառնային ազգային կեանքին: Ոմանք նոյնիսկ առաջին անգամ ըլլալով Գայ տուն կու գային, իսկ ուրիշներ մէկ ժամէ անելի ճամբայ կտրած էին:

Մինչ ծանօթացման արարողութիւնը կը շարունակուէր, Չէնիթ ինքնստիւնքեան կը մտածէր, թէ որքան նման հայեր կըրնան ըլլալ արեւմտեան քաղաքներուն, գիւղաքաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, որոնք ո՛չ մէկ ձեռով համայնքային-հաւաքական կեանքին մասնակցութիւն կը բերեն, տարուած են իրենց անձնական կեանքով, կամ ալ ժամանակաշրջան մը ներգրաւուելէ ետք նեղացած ու հեռացած են հայկական միջավայրէն: Իսկ ազգին բոլոր գաւազները հաւաքելու եւ կազմակերպելու գործի լծուածները, ըլլան անոնք եկեղեցական կամ կուսակցական-միութեանական անհատներ, դժուար թէ կարենան իրենց ներսահմաններն ու օրէօր ծերացող ու նուազող համակիրներու շրջանակը ընդլայնել: Ալեքին՝ առանց շօշափելի ու կայուն արդիւնքներ ապահովելու, անոնք իրենք գիրները ազգապահպանման ու հայապահպանման երկարամեայ փրկիչներն ու հերոսներ կը համարեն եւ յաճախ ներքին այրուակը զիններով կ'լանուած, ո՛չ իսկ կը մտածեն հասնիլ, յայտնաբերել, գտնել հաւաքական կեանքէ հեռացողները...:

Ինչ որ է... ծանօթացման արարողութեան աւարտէն ետք, Չէնիթ ինքզինքն ալ ներկայացուց, ապա Գալեպէն հետք բերած «Կիլիկիա» հրատարակչատան պատրաստած մանկական ու վարժողական գիրքերը, այբ ու բէն սորվեցնող խաւաքարտերն ու մանկապարտեզի իր օրերուն օգտագործուած հայերէն դասագիրքերը ցոյց տուաւ աշակերտներուն:

Շաբաթական երկու անգամուան դրութեամբ կիրարկուող դասընթացքը երեք ամիս տեւեց: Այդ միջոցին Չէնիթին ու աշակերտներուն յարաբերութիւնները գարգացան, յաճախ դասերը շատ հետաքրքրական անգլերէնախառն հայերէն գրոյցներու կը վերածուէին: Ի՛նչ հաճելի կ'ըլլային այն պահերը, երբ բոլորը միասին հայերէն նոր բառ մը կը յայտնաբերէին ու կը սկըսէին այդ բառին մասին պատմել: Անոնցմէ մէկը կնամեծար (կին մեծարող) բարդ բառն էր, որ այդ մար-

Տար. 19 12

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՏԵՐՈՎ -3-

Լարս Արղիս

Գաղափար մը կամ իր մը, որ յաճախ կ'ուսումնասիրուի գիտնականներու կամ գրագետներու կողմէ, երբեմն անծայրածիր եզրերու դարպասներ կը բանայ: Յայտնաբերուած գիտելիքը ժամանակի օղակին մէջ անելի լայն քննարկումի առարկայ կրնայ դառնալ: Գիտական մշակումը կա՛մ պարզ ու յստակ եզրակացութեան կը յանգի կամ ալ բարդ, խոր ու անկրճատարածութիւն մը կը բանայ: Յար եւ նման ջուրի կաթիլներուն, որոնք հաւաքուելով գետակ կամ լեռնային վտակ մը, ցայտուն աղբիւր կամ անկրճատ ծով մը կրնան կազմել: Ջուրը կեանք է, կենդանիներուն եւ բոյսերուն կենսատու կիւթն է: Անոր կարկաչիւնը լսելով, գայն դիտելով բնութեան խրախուսեցիկ կամ աղետին հանդիսատես կը դառնանք իրողապէս:

Գրականութեան մէջ, ջուրը հոգիին պապակը յագեցնող ազդակն է, գարնան կանաչաւետ բնութեան մէջ իր հեքիաթը՝ կարկաչը ծաւալող հեքիաթասացն է: Չուլալ ջուրը գեղջուկներու երգին, նուագին, խնդրութեան ընդունարանն է նաեւ:

Ջուրն ալ, կրակին նման, մարդկային հոգեվիճակի նկարագրումին հիմնական տարրերէն մէկը կը սեպուի: Գրողը մերթ անոր անկրճատ ու խորտակող կայլակներով գայրոյթ ու պոթելով կ'արտայայտէ, մերթ ալ՝ խաղաղ ու յուշիկ իր հոգիին մեղանուագը կը հիւսէ:

Դասական դարձիւն հետեւորդներէն Պետրոս Դուրեանի «Լճակ» քերթուածը, օրինակ, լի է յուզականութեամբ եւ հոգեվիճակ նկարագրող հարուստ պատկերներով: Դուրեան օժտուած է դիտելու սուր կարողութեամբ: Ան լճակին հետ խօսելով, իր անձնական վիշտը մենք գտնելով, հոգւոյն թաքուն ծալքերը կը բանայ: Բանաստեղծութիւնը կը սկսի լճակին ուղղուած հարցումներով, թէ ինչո՞ւ չեն խայտար եւ արդե՞օք կը գմայլին անոր անկախ երկնքի կապոյտը դիտելով: Մտերմանալով անոր հետ, բանաստեղծը կը խոստովանի, որ ինք ալ «Լճակ»ին նման լուռ խոկացող մըն է: Ան կը բարդատէ «թագուհի» լճակը եւ իր խոցուած սիրտը ու կը յայտնէ, որ երկինքի բոյլ մը աստղերն իսկ եթէ ինչպէս լճակին մէջ ու այրեն անոր խորքը, այդ այրուածքն ու յառաջացած ցաւը չեն համեմատուիր մարդոց ապերախութենէն, կեղծիքէն ու չարիքէն բացուած Սկիւտարի Սոխակին սրտի խոցին հետ:

Աւարտին, հեղինակը հաւատարմութեան անսալով կը փարի իր միտակ ընկերոջ՝ մելամաղձու լճակին, որ դարձեր էր վերջին ապաւենը թոքախտաւոր Դուրեանին:

Այլ օրինակ մը կու տայ Յովհաննէս Թումանեան, որ իր քառյակով կարծեք կը մարմնաւորէ գետը: Յանգերու համապատասխանութիւնը, իրնչիւններու մեղեդայնութիւնը քառյակը ընթերցողին համար անելի հաճելի կը դարձնեն: Գետը անցորդին մարմնաւորումն է, որ ժամանակին «խիւղ ու սեր»ը հետը առած կը մեկնի: Թումանեան գետը օրինակ բերելով կը փորձէ վերաթարմացնել անցեալի ցնծութիւնը:

«Ե՛տ եկե՛ք...
Գարնան վարար գետ եկե՛ք
Անցա՛ծ օրեր, խի՛նդ ու սե՛ր,
Դարձե՛ք, իրար հետ եկե՛ք»:

Խորհրդապաշտ Միսաք Մեծարեան ջուրը կ'օգտագործէ «Աքախաներու Շուքին Տակ» հանրածանօթ իր քերթուածին մէջ:

«Ջուրը ցայտքէն ծաղիկ ծաղիկ կը կաթէ,
Վճիտ, ինչպէս լոյսէ արցունքը մանկան...»:

Անոր տողերը ընթերցողին միտքն ու հոգին ներդաշնակ սիրոյ ապրումներով կը յագեցնեն: Ջուրի պատկերին կը յաջորդէ այլ պատկեր մը, սակայն գաղափարէն անելի զգացումն է որ կը գերակշռէ հոս: Միւս կողմէ, Վահան Թեքեան «Կ'անձրեւէ, Տղա՛ս» քերթուածով զգացական տողերու տակ առաւելաբար գաղափար մը կը ներկայացնէ մեզի: Բանաստեղծը առօրեայ դէպք մը նկարագրելով կու գայ տեսարան մը քանդակելու ընթերցողին առջեւ:

«Լռութեան մէջ... Կ'անձրեւէ, տղա՛ս...
Կ'անձրեւէ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ...»:

Արտաքին աշխարհը՝ անձրեւը, մարդկային հոգեվիճակն աշխարհը արտայայտող միջնորդ կը հանդիսանայ:

Գրականութեան մէջ ջուրին կը հանդիպինք նաեւ անձրեւի, շաղի, ձիւնի, կարկուտի, ցողի եւ այլ ձեւերով: Բնութեան այս տարրին օգտագործումը կը նկատուի վիպապաշտներու, առաւելաբար խորհրդապաշտներու գործերուն մէջ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԶԱԼԵՊԱՅԱՅ ԲԵՄԱԴՐԻՉ, ԶԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԳՐԻԳՈՐ ԲԷԼԵՇԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, 4 Փետրուար 2019-ին, Զալեպի մէջ իր մահկանացուն կնքեց վաստակաւոր բեմադրիչ Գրիգոր Բելեշեան: Զանգուցեալին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի միջօրէին: Այս առիթով դամբանական ու սրտի խօսք արտասանուեցաւ՝ Զամագայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան, ԶԲԸՄ, ԶԵԸ, «Պ. Աղամեան» թատերախումբի ընտանիքներուն, ՆՍՄՄ-ի «Անդրանիկ» թատերախումբի բեմադրիչ Կարպիս Լեփեճեանի (Զայաստան), հալեպահայ բեմադրիչ, գրող Մանուէլ Բէշիշեանի, Տեր Եզնիկ Բիւյ. Չղջանեանի եւ սուրիացի թատերագիր Զիլալ Տամլախի կողմէ:

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ ԲԵՄԱԴՐԻՉ ԳՐԻԳՈՐ ԲԷԼԵՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ (Զամագայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան կողմէ)

Մահը կեանքի բնական շարունակութիւնն է, այդուհանդերձ ամեն մահ իր հետ կը բերէ ողբերգութիւն մը, յատկապէս երբ խօսքը կը վերաբերի անչնչելի հետք ձգած վարպետի մը: Այդ, վարպետ, ուսուցիչ, հալեպահայ թատրոնի նահապետ ու նախակարապետ եւ ինչ-ինչ այլ մակդիրներով կարելի է յիշել մեր բոլորին սիրելի՝ հանգուցեալ Գրիգոր Բելեշեանը: Բոլորն ալ արդար անուանումներ են:

Գրիգոր Բելեշեան՝ ծնեալ 1940-ին, Զալեպ, մատղաշ տարիքէն արդէն նուիրուած էր թատրոնին, որուն առաջին արհեստավարժ ներկայացուցիչը պիտի ըլլար քաղաքի մէջ, վկայուած Զայաստանէն, 1966-ին՝ որպէս դերասան (մագիստրոսական աստիճանով), իսկ 1969-ին՝ որպէս բեմադրիչ:

Ան մինչեւ իր կեանքի վերջին տարիները նուիրումով ծառայեց թատերական արուեստին՝ հայկական, թէ արաբական թատերախումբերու ընդմէջէն: 1985 - 2005 մնայուն բեմադրիչն էր Զամագայինի «Չաւարեան» թատերական Միաւորին եւ «Լեւոն Շանթ» թատերախումբին՝ փոխն ի փոխ: Եղած է նաեւ «Ռազմիկ» մանկապատանեկան թատերախումբին տարիներու բեմադրիչն ու ուսուցիչը, թատրոնի սկզբունքներով դաստիարակելով իրարայաջորդ սերունդներ:

Յատկապէս դերասան պատրաստելու անոր բժախնդրութիւնը, ճշդապահութիւնն ու թատերական արուեստի հանդէպ նախանձախնդրութիւնը տարիներու ընթացքին կազմեցին Գրիգոր Բելեշեան բեմադրիչին իւրայատուկ տիպարն ու ոճը: Ինքնավստահութեամբ կրնամ հաստատել, որ թատրոնի հանդէպ սեր ունեցողներս, մեր թատերական առաջին քայլերը առած ենք անոր ցուցմունքներով: Խստապահանջութեամբ ու ամենահետին մանրամասնութեամբ մարգած է իւրաքանչիւրս, անչնչելի հետք մը թողնով մեր թատերական ճաշակին ու գործունեութեան վրայ:

Այսքանէն ետք, ի՞նչ ըսել... Կենսագրական յաւելեալ տուեալներ յիշել, թուել անոր իրագործումներն ու ստացած պարգեւատրումները, վերոյիշումները կատարել:

«Ու չեմ ըսեր «Ի՞նչ մնաց»... Ի՞նչ կը մնայ հողին տակ,

*Եղեգներէն դիւրաթեք, կարկիներէն հաստարուն
Արեւն ըմպած ըլլալու մխիթարակնքը անհուն...»*

Պիտի ըսեր բանաստեղծը, եւ իսկապէս, Գրիգոր Բելեշեան այն քիչերէն էր, որ արեւ ըմպեց իր կեանքին ընթացքին, թատրոնի բեմէն ծառայելով. միշտ հաւատալով մաքուր արուեստի ուժին ու առաքելութեան:

Արդարեւ, ահա հաւաքուած ենք անոր հրաժեշտ տալու, Զալեպի բոլոր թատերախումբերէն, արաբական թէ հայկական, ո՛ր շրջանակէն կամ միջավայրէն ալ ըլլանք:

Զամագայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնն ու մեծ ընտանիքը, ցաւակցութիւն կը յայտնեն հանգուցեալի տիկնոջ, հարազատներուն ու Զալեպի թատերասերներուն, վստահեցնելով, որ անոր սկսած ճամբան պիտի շարունակուի նոր շունչով ու պիտի պահպանուին իր փայփայած սկզբունքները:

Լո՛յս շիրիմիդ, սիրելի՛ ըսթագ: **Յուշիկ Ղազարեան**

ՍՐՏԻ ԽՕՍԲ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԲԷԼԵՇԵԱՆԻ ՄԱՅՈՒՄՆ ԱՌԻԹՈՎ

Զաւաքուած ենք վերջին հրաժեշտը տալու սիրելի բեմադրիչ Գրիգոր Բելեշեանին, որ անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով ոչ եւս է այսօր:

Գիտենք, որ կեանքին պէս հին է մահը: Միասին են անոնք ու զուգահեռ ընթացքով կը քալեն, այդուհանդերձ դժուար է հաշտուիլ անոր հետ: Մեր հոգին կը ճմլուի, երբ անվերադարձ մեկ-

ներ շարունակ ունեիք բարեկամ մը, հարազատ մը, որ այսպէս, յանկարծակիօրէն, լուռ հրաժեշտ կու տայ մեզի: Մինչդէռ մենք կը կարծեիք, որ վերջնական բաժանումի պահը դեռ հեռու է: Այժմ մենք՝ մնացողներս, կը սկսիք մտածել, թէ ինչպէ՞ս գրուած էր այս մարդուն կեանքին գիրքը, ինչպիսի՞ ծառայութիւններով հարստացուցած էր ան իր կեանքը: Ահա այդ հարստութիւնը ժառանգ կը մնայ մեզի:

Գրիգոր Բելեշեան Զայաստանի մէջ բարձրագոյն ուսումը աւարտելէ ետք, վերադառնալով իր ծննդավայրը՝ Զալեպ, եղաւ հալեպահայ թատերական կեանքի առաջին արհեստավարժ բեմադրիչը: 1970-էն սկսաւ իր բեմադրական գործունեութիւնը՝ «Անոյշ» օփերայով: Իրականացուց 130-է աւելի բեմադրութիւններ, արժանացաւ պետական հաստատութիւններէ, նաեւ հայկական եւ արաբական միութիւններէ մետալներու եւ վախանակներու: Աշխատեցաւ Զալեպի գրեթէ բոլոր թատերախումբերուն հետ, յատկապէս ԶԵԸ-ի «Պ. Աղամեան» թատերախումբին հետ ունեցաւ աւելի քան 25-ամեայ բեմադրական անմոռանալի աշխատանք:

Զանգուցեալին վաստակը մեծ է «Աղամեան» թատերախումբէն ներս: Շնորհիւ անոր, «Աղամեան» մեծ վերելք եւ յառաջընթաց արձանագրած է հալեպահայ գաղութի եւ Սփիւռքի թատերական արուեստի պատմութեան մէջ: Բառերով կարելի չէ գնահատել թատերական կեանքին անոր գործուն մասնակցութիւնը:

Այս տխուր առիթով, Զայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, Զայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան եւ «Պ. Աղամեան» թատերախումբին ընտանիքին անունով խորապէս կը ցաւակցիք հանգուցեալին կողակիցին ու հարազատներուն, Աստուծմէ հայցելով երկնային մխիթարութիւն եւ համբերութիւն:

«Աղամեան»ի հետ իր վերջին բեմադրած գործը եղաւ «Ամմար Բոցը»: Թող սիրելի բեմադրիչ Գրիգոր Բելեշեանի յիշատակը միշտ անմար բոցին պէս վառ մնայ մեր բոլորին սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ: Այսօր «Աղամեան»ը Զալեպի հողին յանձնեց իր հոգեհարազատ հատորը, թող հողը թէթել գայ վրան...:

Յիշատակն Արդարոց Օրինութեամբ Եղիցի:

ԶԲԸՄ-ի, ԶԵԸ-ի եւ «Պ. Աղամեան» թատերախումբի Ընտանիքներ

Աշակերտական Անկիւն

ԱՆԿԵՂԾ ԵՐԿԻՏՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1- Խրատներ Ուսուցիչներուն

-Ի՞նչ ընեմ այս աշակերտներուն : ՄԵԿ տարիէ ի վեր իրենց կարգ ու կանոն կը սորվեցնեմ, չեն հասկնար:
-Փորձէ՛ նոր ձեւեր որդեգրել:
-Ի՞նչ նոր ձեւեր: Բոլոր ձեւերն ալ փորձեցի, բայց՝ անօգուտ: Անկարելի է կարգ ու կանոն սորվեցնել իրենց:
-Անկարելի բան չկայ: Ամեն ինչ կարելի է, բայց ժամանակի կը կարօտի:
-Ժամանակի՞:
-Այո՛, ժամանակի, այսինքն անհրաժեշտ է մեծ համբերութիւն եւ յարատեւութիւն: Եթէ ամէն ինչ որ գիտես փորձեցիր իրենց հետ եւ բան չմնաց՝ աշակերտներէն սորվէ:
-Աշակերտներէ՞ն:
-Այո՛, աշակերտներէն: Ի՞նչ որ կ'ուզես՝ ա՛յն ըրէ եւ կը յաջողիս:
-Իրա՞ն կ'ըսես:

ՊԵՏՕ ԳԱՐԱՅԵԱՆ
Ժ. Կարգ (2015-2016 տարեշրջան)
(Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Ծեմարան)

2-Հասկցողին՝ Շատ Բարեւ

-Տե՛ս այս գորգը, ինչքա՛ն հին կ'երեւի:
-ՄԵԿ վայրկեան ... Ասիկա իմ գորգն է:
-Ինչպե՛ս քուկո՞ կ'ըլլայ, երբ տունդ երկու թաղ հեռու է այստեղէն:
-Այս գորգը իմն է:
-Ի՞նչ կ'ըսես:
-Շո՛ւտ, վրայի ապրանքները վերցո՛ւր, որ տունս տանիմ:
-Բայց ես չեմ հասկնար, թէ գորգդ հոս ինչպե՛ս հասաւ:
-Այս գորգը կրնայ թռչիլ. եւ շատ կը սիրէ պտտիլ:
-Թերեւս դրացիներէն մեկունն է: Համբերէ, հարցնենք:
-Պէտք չկայ: Նայէ՛ գորգին տակ եւ անունս կարուած կը գտնես հոն:
-Ամա՛ր, ես գլխու ցաւ չեմ ուզեր: Ա՛ն այս թռչող գորգդ եւ ետ մի՛ վերադառնար հոս: Ուշադիր եղիր, որ խելքդ ալ չթոցնես:
-Աւելի լաւ է խելքս թոցնեմ՝ քան ուրիշին սեփականութիւնը:

Հրանդ Պեծիկեան
Ժ. Կարգ (2015-2016 տարեշրջան)
(Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Ծեմարան)

ԱՊՐԷ ՆԵՐԿԱԴ

Յաճախ անցեալին մէջ կիսատ մնացած մեր գործերուն մասին կը մտածենք, ապագայի ուղղութեամբ քայլերու կը ձեռնարկենք ու կը մոռնանք ապրիլ մեր անկրկնելի ներկան՝ երբեմն առանց գիտակցելու, որ ներկայ պահը բնաւ պիտի չկրկնուի:
Ժամանակը մարդուն վայելած ամենաթանկարժեք նուէրն է: Ընդհանրապէս մեր ժամանակը կը վատնենք բարդ, երբեմն ալ անիրագործելի երազ անքներու մասին մտածելով: Կը խորհինք, թէ լուրջ հարցերու մէջ ենք: Հարցեր, որոնք խորքին մէջ պահու մը արթած հաճոյքներն են պարզապէս:

Այս բոլորը մտաբերեցի բնագիտութեան դասապահուն, երբ փոքրիկ դադար մը առնելով մեր ուսուցիչէն խնդրեցինք, որ դադար մը առնէ դասէն ու քանի մը վայրկեան այլ նիւթի մը մասին խօսի, կեանքի իր փորձառութենէն պատմէ մեզի:
Թեւե յոգնած էի ու հագիլ թէ աչքերս բաց կը պահեի, սակայն ուսուցիչին խօսքերը սթափեցուցին զիս: Ուսուցիչս ժամանակին, մարդոց, բարեկամներուն արժեքը գիտնալու մասին կը խօսէր: Կեդրոնացած մտիկ կ'ընէի իրեն ու կը խորհէի՝ իսկապէս մենք մեր ունեցածը յաճախ չենք արժեւորեր, զայն կորսնցնելէ ետք կ'ափսոսանք պարզապէս: Խօսքը միայն ժամանակին մասին չէ, այլ մեր մանկութեան անցած օրերուն, մեր անկեղծ ու բարի ընկերներուն: Մէկ խօսքով՝ մեր ապրած կեանքին:
Հաւանաբար կ'արժեւորենք զանոնք, բայց շատ ուշ, երբ վերադարձի կամուրջները այրած են արդէն...:

Նայիրի Արապաթեան
Ժ. Կարգ
(Ազգ. Զարեմ Եփփէ Ծեմարան)

ՀԱՐՅԱՐԱՆ

Արմենակ Եղիայեան

Ստորեւ պիտի գտնէք հարցումները՝ հանդերձ իրենց պատասխաններով, սրտցաւ խմբագրի մը, որ կ'ուզէ քիչ մը աւելին սորվիլ. մի՛ գայթակղիք, աշխարհի վրայ այսպիսին ալ կայ:

1.***Պահանջած են անյապաղ միջոցներու ձեռնարկել, թէ՞
Պահանջած են անյապաղ միջոցներ ձեռնարկել:
-Արեւմտահայերէնը կ'ըսէ միջոցներու, իսկ արեւելահայերէնը՝ միջոցներ:

Մերոնք հիմա սկսած են կուրաբար կապել արեւելահայերէնը: Ստորեւ օրինակներ՝
«Թրքական ոստիկանութիւնը լայնածաւալ միջոցառումներ ձեռնարկած էր՝ ապահովելու համար հաւաքի անվտանգութիւնը» («Մասիս», 26-1-19):
«Հայկական Չինուած ուժերը... քայլեր կը ձեռնարկեն այդ կապերը ընդլայնելու համար» («Հայ կեանք», 1-2-19, էջ 3):

2.***Համաձայնած են այն հարցին շուրջ, որ պետք է յստակ քայլերու ձեռնարկել, թէ՞
Համաձայնած են, որ պետք է յստակ քայլերու ձեռնարկել:

-Չզուելի ռուսաբանութիւն մըն է այն հարցի շուրջը, այն մասինը, այն պատճառովը, այն նպատակովը եւ նմանները, որոնք կեղծ յարաբերեալներ են: Ծիծղը քու առաջարկածդ է, որ կը ջնջէ ասոնք ու նմանները եւ ստորագրաս նախադասութիւնը ուղղակի կը կապէ գլխաւորին. մաքուր, կոկիկ, հայեցի:

3***Փարիզի մէջ տեղի ունեցած՝ Հայաստանի եւ Ատրպեյճանի արտաքին նախարարներու հանդիպումին, թէ՞
Փարիզի մէջ Հայաստանի եւ Ատրպեյճանի արտաքին նախարարներու հանդիպումին:

-Ծիծղը, կոկիկն ու նախընտրելին քու առաջարկածդ է, սակայն մեծ մեղանչում ալ չէ՛ առաջինը:
Մեր նպատակը հակիրթին մէջ մագ փնտռել պետք չէ ըլլայ:
Ծայրայեղ մաքրամոլութեան պետք չկայ: Տանելի ու պարկեշտ հայերէն մըն է կամ պետք է ըլլայ մեր թիրախը:

4.***Արցախին կոչ կ'ուղղեն՝ նախնական, ռազմավարական, տարածքային եւ անդամաւի գիշումներ կատարելու Ատրպեյճանի անորոշ եւ շրջելի խոստումներուն դիմաց, թէ՞
Արցախին կոչ կ'ուղղեն՝ նախնական, ռազմավարական, տարածքային եւ անդամաւի գիշումներ կատարելու Ատրպեյճանի անորոշ եւ շրջելի խոստումներուն դիմաց:

-Քերականօրէն՝ ճիշդը կատարելու տրականն է, սակայն հիմա, նման պարագաներու, հայերէնը հակում ունի կիրարկելու ուղղական-հայցականը՝ կատարել, որ հաւանաբար աւելի վայելուչ է, եւ արդէն այս վայելչութիւնն է, որ ենթագիտակցաբար կը գործէ ու կը հրապուրէ մեր լեզուն խօսողներն ու գրողները: Ապագան՝ ուղղական-հայցականինն է:
Արեւելահայերէնը վաղուց որդեգրած է արդէն ուղղական-հայցականը: Մենք տատանումներու մէջ ենք. կեսս՝ այսպէս, կեսս՝ այնպէս:
Օրմանեան պատրիարք ունի սապիսի նախադասութիւն մը. «Մենք չենք վարանիր դատել...», - ուր կ'ակնկալուէր դատելու:
Նոյնը կը գտնենք Ռուսինեանի «Կիլիկիա»ի վերջին տողին մէջ. «Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա», - ուր կ'ակնկալուէր ննջելու:
Գրաբարն ալ կ'ընդունէր ու կը կիրարկէր այս ոճը, շատ հաւանաբար գրաբարով ալ սկսաւ ան. ահաւասիկ օրինակ մը. «Բագում ինչ ունիմ վասն ձեր խօսել եւ դատել» (Յովհ., Ը-26), - ուր կ'ակնկալուէր խօսելոյ եւ դատելոյ տրականը:

(շար. 1)

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ...

Սկզբը՝ էջ 16

Այնուհետև ցուցադրուեցաւ Արամ Մանուկեանի կեանքին նուիրուած տեսերիզ մը, որուն ընթերցանութեամբ ընկերակցեցաւ Գրական Յանձնախումբի ատենապետ Քրիստ Գարամանեան:

Տեսերիզի ցուցադրութենէն ետք, յանձնախումբի անդամներ՝ Սարին Զայրապետեան եւ Անի Գրատեան ընթերցեցին Արամ Մանուկեանի մասին հանրածանօթ դէմքերու վկայութիւններ:

Օրուան բանախօս Քրիստափոր Զապոյեան ներկայացուց Արամ Մանուկեան մարտիկն ու դէպակարը:

Ան Արամի ամփոփ կենսագրութիւնը ներկայացնելէ ետք, անդրադարձաւ Վանի գործունէութեան, Արամի նկարագրային գիծերուն, 1915-ին Վանի յաղթական ինքնապաշտպանութեան շնորհիւ 70 օրուան փոքրիկ պետութեան մը ստեղծման, ապա Արամի երեւանի գործունէութեան, մայիսեան յաղթանակին բերած իր ներդրումին եւ Զայաստանի Առաջին Զանրապետութեան կերտման բերած իր նպաստին:

Գեղարուեստական յայտագիրով յանձնախումբի անդամ Մելինէ Պեգճեան տպաւորիչ առոգանութեամբ ասմունքեց Տիգրան Պետրոսեանցի «Արամ Մանուկեան» քերթուածը: Այնուհետև Զամազապիկի «Չուարթնոց» երգչախումբի անդամ Խաչիկ Աշտեան խորոխ կատարումով մեներգեց «Արամ Մանուկեան» երգը, խօսք՝ Աւօ Գաթըրճեանի, երաժշտութիւն՝ Բժիշկ Ռաֆֆի Ապեճեանի:

Ընթերցուեցաւ այս առիթով յանձնախումբին առաջուած շնորհաւորագրերը:

Ապա մասնաճիւղի վարչութեան անդամ Սեւան Տէրմենճեան վարչութեան եւ յանձնախումբին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց բանախօսին՝ ծաղկեփունջ մը նուիրելով անոր:

Ներկաներուն օրուան եզրափակիչ պատգամը ուղղեց Բերիոյ Զայոց Թեմի Բարեջան Առաջնորդ Գերաշնորհ Տէր Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեան:

Սրբազան Զայոց բարձրօրէն գնահատելէ ետք Գրական Յանձնախումբը եւ յատկապէս օրուան բանախօսը, այս նախաձեռնութիւնը համարեց ժողովուրդի գիտակցութեան բարձրացման իմաստով անհրաժեշտ հանդիպում մը ու ըսաւ.

«Տիտան Արամը չապրեցաւ ինքնիրեն, այլ՝ ժողովուրդին համար: Եթէ չգտնուին Արամ Մանուկեանի ոճը, քաղաքական հասունութիւնը, կազմակերպչական կարողականութիւնը եւ գիտակցութիւնը ունեցող անձեր, մենք որպէս հասարակութիւն՝ Սփիւռքի, Զայաստանի եւ Արցախի մէջ հաւանաբար կորսնցնենք գոյատեւելու մեր իրաւունքն ու կարելիութիւնը»:

«Արամ Մանուկեանի նման

մարդիկ մահուընէ վերջ եւս կը գործեն ու կ'ապրին: Այսօր ալ մենք պետք ունինք Արամի ներշնչող ներկայութեան: Դետեաբար անհրաժեշտ է մտիկ ընել եւ լսել, թէ ի՞նչ կ'ըսէ Արամ հայուն եւ հայութեան»

Ձեռնարկը աւարտին հասաւ սրբազան հօր «Պահպանիչ» աղօթքով:

Ապա ներկաները պատշաճ հիւրասիրութիւն մը վայելելով գրուցեցին մեր ազգային կեանքին շուրջ: Անոնք ստացան նաեւ Զամազապիկի «Նիկոլ Աղբալեան» Մասնաճիւղի Գրական Յանձնախումբին պատրաստած փոքրիկ օրացոյցներէն:

Զամազապիկի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչները, «Նիկոլ Աղբալեան» Մասնաճիւղի Վարչութիւնն ու Գրական Յանձնախումբի անդամները այնուհետև մտերմիկ հանդիպում եւ ջերմ գրոյց մը ունեցան Առաջնորդ Սրբազան Զօր հետ: Զանդիպման ընթացքին սրբազան հայրը նախաքայլ համարելով տոյն ձեռնարկը, հասարակութեան ազգային պատկանելիութիւնը ամրագրելու համար Նորա-նոր ձեռնարկներու առաջարկներ ներկայացուց ու միտքեր փոխանակեց ներկաներուն հետ:

Շայ Մամուլի...

Սկզբը՝ էջ 16

ու «Շայ Մամուլի Տարի»-ն դարձնելու աշխատանքի տարի:

Այնուհետև երեկոն շերմացուցին Զամազապիկի «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտանոցի ուսուցիչները: Արամ Խաչատուրեան առիւթն ող կատարումով մեներգեց «Երազ Իմ Երկիր»-ը, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ Ռուզան Պարսումեանի:

«Գանձասար Բացառիկ 2019»-ը ներկայացուց կրթական մշակ, «Գանձասար» պաշտօնաթերթի սրբագրիչ՝ տիկ. Չեփիւռ Պապիկեան-Աւագեան: Ան նախ դիտել տուաւ, որ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Վեհափառ Զայրապետի 2019 տարին «Շայ Մամուլի Տարի» հռչակումը կը զուգարհիպի «Գանձասար»-ի 25-ամեակին:

«Գանձասար Բացառիկ 2019»-ի բովանդակութեան անդրադառնալով Աւագեան յայտնեց. «Բացառիկի բովանդակութիւնը այլազան ու ճոխ ըլլալու կողքին իրողապէս 25 եւ անելի տարիներու յետադարձ ակնարկ մըն է յուշերու, խոհերու եւ նախկին խմբագիրներու հետ մտերմիկ գրոյցով մը համեմուած՝ յիշելու եւ յիշեցնելու սուրիահայ մամուլի դերն ու ողիսականը ու վերջապէս ծննդոցը»: Ապա համառօտ կերպով անդրադարձաւ բովանդակութեան, ներկայացնելով նաեւ բացառիկին կցուած «Կլու» մանկապատանեկան գունագիրը եւ բովանդակալից գրքոյկը (խմբագիր՝ Ռիթա Կաղեան-Տիքալիքեան, նկարագրող՝ Ռաֆֆի Քէշիշեան), որ որպէս մանկապատանեկան հրատարակութիւն ողջունելի ներկայութիւն մըն է:

Պապիկեան իր խօսքը եզրա-

փակեց ընթերցելով Սարգիս Մահ-սերճեանի գրութեան հետեւեալ պարբերութիւնը՝ «225 տարի առաջ Շմաւոն քահանայի սկզբնաւորած «Ազդարար»-էն աստիկ, մեր թերթերը ալիք-ալիք ովկիանոսացած են, իւրաքանչիւր նոր անդամ իր աղբիւրին գուլալ ջուրերը շուտով վերածած է առուակի, գետի ու գայն հոսեցուցած ընդհանուրի ովկիանոսին, միախառնուած է անոր հետ, սակայն ի տարբերութիւն ջուրերու միախառնումին իւրաքանչիւր թերթ պահած է իր համա ու հոտը, առանձնայատկութիւնն ու ինքնատիպ առաքելութիւնը, հետեւաբար այս ընդհանուր ովկիանոսին մէջ դիտելով երիտասարդ «Գանձասար»-ի կեանքը՝ 25 տարիներուն կեանքը կը ստանայ տարբեր խորք ու տարածք»:

«Գանձասար Բացառիկ 2019»-ին մէջ լոյս տեսած Արամ Արխսեանի «Կարմիր Պղպեղ Ծեծող Կինը», Իշխան Զիֆթեանի «Չապէլ Եսայեանի Զետ Խանութ Խանութ», Քրիստ Խորյեանի «Մարդկային Բերականութիւն», Յարութ Եօրտէկեանի «Սուրիական Միաբնայ Զամայնապատկեր», Լալա Միսկարեան-Միւսսեանի «Յիշեցի՞ր» գրութիւններէն եւ Զուրի Ազեգեանի «Արձաններ Վաճառողը» թարգմանութենէն պարբերութիւններ ընթերցեցին «Գանձասար»-ի աշխատակիցներ՝ Յուշիկ Ղազարեան, Լուսին Ապաճեան-Զիլվերշեան եւ Յարութ Եօրտէկեան:

Այնուհետև խօսք առաւ «Գանձասար»-ի խմբագիր Չարմիկ Զիլաբօշեան-Պօղիկեան, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց «Գանձասար»-ի աշխատակիցներուն եւ մանաւանդ «Գանձասար Բացառիկ-2019»-ի սուրիահայ, սփիւռքահայ եւ հայրենի գրողներուն, որոնց արեւմտահայերէն թէ արեւելահայերէն յօդուածներուն մեկտեղումը մտքերու փոխանակման նպաստեց՝ գրական-գեղարուեստական իւրայատուկ ճաշակ մը հրամցնելով ընթերցողին:

Անդրադառնալով 2019-ը «Շայ Մամուլի Տարի» հռչակումին ու «Գանձասար»-ի 25-ամեակին, ան ներկաներուն ուշադրութեան յանձնեց լրագրական եւ հրապարակա-

րական մարդուժ պատրաստելու մարզին մէջ մեր բացթողումները, որոնց յաղթահարումով կարելի է ունենալ անկաշկանդ արտայայտուող ապագայ լրագրողներ, հրապարակագիրներ, դիտել տալով որ թեւ մեր գաղութը նօսրացած է, սակայն արտադրելու ուժ եւ կամք ունի:

Ան շնորհակալութիւն յայտնեց Բերիոյ Զայոց Թեմի Առաջնորդին, թերթի վարչութեան եւ Պատկան Մարմինին՝ իրենց անվերապահ աջակցութեան համար ու ըսաւ. «Եկէք միասնաբար աշխատանքի լծուինք, մեր կարելիութիւններուն առաւելագոյնը ի գործ դնենք, որպէսզի այս տարին գործնական, արդիւնաւետ տարի մը դարձնենք եւ թերթը բարելաւելով ու հարստացրնելով մեծաթիւ ընթերցողներու հասցնենք»:

Բերիոյ Թեմի Առաջնորդին անունով խօսք առաւ Տէր Արշակ Բիւյ. Ալաճաճեան: Ան «Գանձասար Բացառիկ 2019»-ի հրատարակութեան առիթով Բերիոյ Զայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տէր Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի բարեմաղթութիւններն ու շնորհաւորութիւնները յղեց բոլոր ներկաներուն, յատկապէս «Գանձասար»-ի խմբագրակազմին, որ հակառակ տիրող պատերազմական պայմաններուն շարունակեց շաբաթական հերթականութեամբ տպագիր եւ առցանց թերթը հասցնել բոլորին: Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց «Գանձասար»-ի աշխատակիցներուն եւ բոլոր անհատներուն, որոնք տքնաջան աշխատանքով բարոյական թէ նիւթական իրենց նպաստը կը բերեն թերթին:

Այս առիթով «Գանձասար»-ին շնորհաւորագրեր առաքած էին՝ ԶԲԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջանակային Յանձնաժողովը, Զամազապիկի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը, Զամազապիկի Զայագիտական Զիմարկի Վարչութիւնը, ԶԵԸ-ի Գործադիր Մարմինը, ՍՕԽ-ի Շրջ. Վարչութիւնը, Կրթասիրաց Ս.Զ. Երկրդ. վարժարանի տնօրէնութիւնը, ԶԱԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը, Զամազապիկի «Բ. Կանաչեան» Երաժշտական Դպրոցի Վարչութիւնը եւ Զամազապիկի «Ն. Աղբալեան» Մանձ. Ի Վարչութիւնը:

«Գանձասար» շնորհակալութեամբ ստացաւ

«ՍԵՄ»-ի

2019-ի տարեկան օրացոյցը:

ՄՏԱՄԱՐԶԱՆՔ

ԽԱԶԲԱՌ (ՄՆ 283)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1								■				
2				■		■			■			
3										■	■	
4				■		■					■	
5	■							■				
6			■							■		■
7						■	■					
8				■					■			
9		■					■				■	
10				■		■					■	
11		■		■				■				
12												

Հորիզոնական

- 1- Հոգ, մտատանջություն: (Պաթըրի):
- 2- Դաշտ: Տարի: Ոխ:
- 3- Հակառակ՝ ուսի վրայ դրուող եկեղեցական կերպաս: Հակառակ՝ կայսր:
- 4- Հասկցի՛ր: Թաքուն պայթուցիկ:
- 5- Չուզելով: Փոքր:
- 6- Հակառակ՝ տառի մը անունը: Արական կոչական բառ:
- 7- 520: Կրկին: Հակառակ՝ տառի մը անունը: Աղբիւր:
- 8- Իրերայաջորդ տառեր: Գրաբար՝ օր: Հակառակ՝ Էական բայ:
- 9- Յոգնակերտ մասնիկ:
- 10- Յոգնակերտ մասնիկ: Ժամանակ:
- 11- Հայ գուսան: Առանց աղի:
- 12- Տիգրան Մանուկեանի երաժշտութեամբ ներկայացուած շարժանկար:

Ուղղահայեաց

- 1- Էգ թռչուն: Մոմակալ:
- 2- Պատրաստակամ:
- 3- Կենդանի վարելու գաւազան: Հակառակ՝ հարցական դերանուն:
- 4- Ժողով:
- 5- Անքուն հսկող: Թռչուններու խումբ:
- 6- Կրկնուած ձայնաւորներ: Տարածքի միաւոր: Հակառակ՝ տառի մը անունը:
- 7- Լերան լանջին փորուած տեղ: Հակառակ՝ հայկական մականուններու վերջավանկը:
- 8- Միջազգային կազմակերպութիւն մը: Էական բայ:
- 9- Երկիր, հող: Մահէն ետք գործադրուելիք կարգադրութիւն:
- 10- Հակառակ՝ 9001: Հակառակ՝ անձնական դերանուն: Իգական անուն:
- 11- Տառի մը անունը: Հաց: Հակառակ՝ 430:
- 12- Մկան: Սուտ երեւոյթ:

ՍՈՒՏՈՒՄ (ՄՍ 283)

Տեղաւորէ՛ (1-9) թուանշանները (9x9) քառակուսիներուն մէջ այնպէս, որ իւրաքանչիւր հորիզոնական եւ ուղղահայեաց տողի մէջ, ինչպէս նաեւ (3x3) տուփիկի մէջ մէկ անգամ արձանագրուին:

	3			5	8			
		6						2
2		7		3	1	5	4	
9	5		3			4	7	
	7		4		8		1	
		8			9		2	5
		5						
6			9	8		7		
		4		7			9	

Պատրաստեց Մարինա Զիւլբրոշեան-Պողիկեան

ՊԱՅՈՒԾ ԲԱՌ (ՄՊ 54)

Յակոբ Պարոնեանի ստեղծագործութիւնները շնչելով գտէ՛ք պահուած բառը:
Պահուած բառը 16 տառերէ բաղկացած Պարոնեանի երկերէն մէկը կը ներկայացնէ:

ա	գ	գ	ա	յ	ի	ն	մ	է	կ
պ	թ	պ	ն	լ	ս	ն	յ	տ	շ
ա	կ	ա	ե	բ	կ	ն	ւ	ի	ն
դ	պ	ս	դ	հ	ն	ս	հ	բ	դ
տ	ջ	տ	մ	ե	ն	ս	ի	ն	ն
ա	ն	ծ	ն	ի	բ	ձ	ե	ջ	բ
ս	ջ	մ	ա	յ	թ	ն	ն	ա	ն
ա	ե	է	տ	ն	տ	ն	ւ	ե	բ
բ	բ	ջ	տ	բ	ա	մ	ե	ն	թ
ա	դ	բ	ա	բ	բ	յ	բ	բ	բ

«Շողոքորթը», «Ազգային Ձոռեր»,
«Պաղտասար Աղբար», «Պտոյտ Մը Պոլսոյ Թաղերուն Մէջ»,
«Երկու Տիրոջ Մէկ Ծառայ», «Կամիթներ»

ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ԽԱԶԲԱՌ (ՄՆ 282)

ՍՈՒՏՈՒՄ (ՄՍ 282)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	չ	ա	փ	ա	հ	ա	ս	կ	ն	մ	ս	
2	ն	ր	ն	մ	ն	ա	ի	ա	ր	ա	ր	
3	ր	ա	ի	ա	ս	յ	յ	ս	ի			
4	ս	ք	ա	ն	չ	ե	լ	ի	ք	ն	ն	
5	ա	ս	ր	ե	ր	ն	ն	ն	ի	գ		
6	շ	կ	ա	դ	ն	ի	ա	կ				
7	ի	ճ	ե	պ	ե	ի	բ					
8	ա	ն	լ	ի	լ	ս	ա	ր	ա	ն		
9	ր	շ	կ	ե	ն	գ	ո	ի	ա	կ		
10	հ	ո	դ	ա	թ	ո	լ	մ	բ	ա	ն	
11	լ	լ	ր	ե	ն	լ	օ	լ	ա			
12	ի	մ	ա	ա	կ	օ	ս	ե	ն			

4	1	9	7	5	3	8	2	6
6	2	7	1	9	8	4	3	5
8	5	3	4	2	6	9	1	7
7	9	4	6	1	5	3	8	2
5	3	1	8	7	2	6	9	4
2	6	8	3	4	9	7	5	1
3	4	6	5	8	1	2	7	9
9	8	5	2	6	7	1	4	3
1	7	2	9	3	4	5	6	8

ՊԱՅՈՒԾ ԲԱՌ (ՄՊ 53)

Պահուած բառն է՝ «Խաչագողի Յիշատակարանը»:

ԱՃԱԿԵՐՏՆԵՐԸ...

Սկիզբ՝ էջ 8

դոց ու կիներուն միջեւ ծաւալուն երկ- խօսութեան եւ մեր ընկերային, ըն- տանեկան արժեքներուն ու հարցե- րուն խորքը թափանցող գրոյցի վե- րածուեցաւ: Աշակերտները, երկար վիճաբանելէ ետք, համաձայնեցան, որ թէեւ մենք իգական տարրը մե- ծարող ազգ ենք, սակայն տակաւին շա՛տ ճամբայ ունինք կտրելիք՝ իգա- կան սեռին համահաւասար առիթ- ներ ընծայելու եւ գիւնք իր իսկական դերին ու արժեքին մէջ տեսնելու հա- մար:

Դասընթացքին գուգահեռ, աշակերտներէն մէկուն՝ տիկին Յե- լենին խնդրանքով շէնիթ նաեւ սկը- սաւ Կիրակի օրերը միօրեայ դպրո- ցի արեւմտահայ աշակերտներուն գործնական-խօսակցական հայերէն սորվեցնել: Բնիկ անգլիացի տիկին

Յելեն, պոլսահայ պրն. Արմանին հետ ամուսնանալէ ետք, բաւական հետաքրքրութիւն սկսած էր ցուցա- բերել հայ կեանքին նկատմամբ: Ան ծանօթացած էր հայ մշակոյթին եւ պատմութեան, իսկ վերջին տարի- ներուն, տեր եւ տիկին Լոնտոնի Կի- րակնօրեայ «Գեորգ Թախայեան» միօրեայ դպրոցի վարչական աշ- խատանքներուն նուիրուած էին: Տիկին Յելեն, բոլորովին օտար ըլլա- լով հանդերձ, լրջօրէն կը նեղուէր, երբ աշակերտները չէին կրնար հա- յերէն արտայայտուիլ: Ան կը հաւա- տար, որ լեզուն կենսական է ինք- նութիւն եւ ազգային նկարագիր կերտելու համար: Չէիթ խոր յար- գանք եւ հիացում ուներ այս հայա- սեր տիկնոջ նկատմամբ եւ ընդառա- ջելով իր խնդրանքին սկսած էր Կի- րակի օրերը քանի մը ժամ միօրեայ դպրոց այցելել:

Երանի՛ այցելած չ'ըլլար:
(շարունակելի)

ԻՆՉ ԿՐՄԵՆ ԱՍՏՂԵՐԸ

ԽՈՅ

Շաբթուան ձեր աշխատանքները յաջողութեամբ պիտի պսակուին, եթէ պարտաճանաչօրէն կատարէք զանոնք՝ առանց ձգձգումներու: Նոր գործընկերներու պիտի ծանօթանաք այս շաբաթ:

ՅՈՒԼ

Կիրթ բարեկամները գանձ են: Գնահատեցէք ձեր բարեկամներուն լաւ վերաբերմունքն ու անշահախնդիր մտերմութիւնը:

ԵՐԿՈՒՐԵԱԿ

Ուժեղ է այն մարդը, որ տառապելով հանդերձ չարութիւն չէ կուտակած իր հոգիին մէջ: Մի՛ ընդվզիք ձեզի տառապանք պատճառող դժուարութիւններուն բերումով: Ժամանակի ընթացքին պիտի յաղթահարէք զանոնք:

ԽԵՑՂԵՏԻՆ

Արկածախնդիր եք ու կը նախընտրէք բարդ հարցեր լուծել: Չգոյժ եղէք, մարդիկ կրնան օգտագործել ձեր բարի կամեցողութիւնը:

ԱՌԻԾ

Վայելեցէք այս օրը, որովհետեւ չէք գիտեր, թէ վաղուան օրը ինչ նորութիւններ կը մատուցէ ձեզի: Վիճաբանութիւնները գերծ մնացէք այս օրերուն:

ԿՈՅՍ

Ներող ըլլալ կը նշանակէ առաքինի ըլլալ: Ներեցէք ձեր մտերիմները իրենց սխալ վերաբերմունքին կամ վիրաւորական խօսքին համար: Բարեկամութեան պահպանումը ճկունութիւն կը պահանջէ:

ԿԵՒՈՔ

Աշխատանքային ճնշող պայմաններու մէջ պիտի անցընէք շաբաթը: Համբերատար եղէք ու խոհեմութեամբ վարուեցէք ձեր գործընկերներուն հետ:

ԿԱՐԻՃ

Առողջական հարցեր պիտի ունենաք, եթէ կարելորութիւն չտաք ձեր սնունդի որակին եւ ապրելակերպին: Կանոնաւոր կերպով մարզանքի հետեւեցէք:

ԱՐԵՂՆԱՒՈՐ

Նոր յարաբերութիւններ պիտի մշակէք այս շաբաթ: Չգացական գետնի վրայ յուսախաբութիւն կրնաք ապրիլ: Մի՛ յուսահատիք: Սերը կրկին պիտի այցելէ ձեզի:

ԱՅՅԵՂՋԻՐ

Ընտանեկան մթնոլորտը մեծապէս պիտի նպաստէ ձեզ դժուարութիւնները յաղթահարելու եւ կեանքի նոր պայմաններուն ընտելանալու:

ՋՐՅՈՍ

Ձեր գայրոյթը զսպելու ուժ կուտակեցէք, որովհետեւ անմիտ ու խնդրալարոյց մարդոց պիտի հանդիպիք ձեր աշխատանքին ընթացքին:

ՁՈՒԿ

Հաճելի ճամբորդութիւն մը կը նախատեսէք կազմակերպել: Մսխումները գերծ մնացէք: Ձեր ծրագիրները յաջողութեամբ պիտի պսակուին:

ԳԻՏԵ՞Ք ԹԷ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՒՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՄԿԱՆ ԱՐԿԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈԼՈՐՏԻՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏՈՂ ԿԻՆԵՐՈՒ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան առաջինն է աշխարհի մէջ տեղեկատուական արհեստագիտութիւններու (IT) ոլորտին մէջ աշխատող կիներու իր տոկոսով, որ կը կազմէ բնակչութեան 30 առ հարիւրը :

Այս ցուցանիշով Հայաստան կը գերազանցէ Միացեալ Նահանգները, Քանադան եւ Եւրոպական շարք մը երկիրներ:

Հայաստանի վիճակագրական կոմիտէին տուեալներով՝ հայաստանեան համալսարաններուն մէջ տեղեկատուական արհեստագիտութիւններու եւ տեղեկատուական անվտանգութեան բաժիններու մէջ իգական սեռին թիւը չորս տարուան ընթացքին աճած է աւելի քան հինգ անգամով:

SoloLearn ընկերութեան պատասխանատու Անի Գրիգորեան կ'ըսէ.

«Մեր ուսանողական տարիներուն, ճարտարագիտական համալսարանի մէջ այս ճիւղը ուսանող քսան տողը կողքին միայն հինգ աղջիկներ կային, այժմ աշխատանքի մէջ աղջիկներուն եւ տողը համեմատութիւնը գրեթէ նոյն է»:

ՄԵՐԺ ԵՒ ԱՆԺԷԼԱ ԹԱՆԿԵԱՆՆԵՐ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ 200 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ

Աշխարհահռչակ ռոք երաժիշտ Մերժ Թանկեան իր տիկնոջ Անժելա Թանկեանի հետ օժանդակած է Հայաստանի զանազան բնակավայրերու աւելի քան 200 անապահով ընտանիքներու:

Թանկեան ամուլը հասարակական-բարեգործական շարք մը կազմակերպութիւններուն գլխաւորած մէկէ աւելի ծրագիրներուն կը մասնակցի:

Արքայախնձոր (Անանաս)

Արքայախնձորին (լատիներէն՝ Ananas comosus) հայրենիքը հարաւային Ամերիկայի հիւսիսարեւելքն է, լայնօրէն տարածուած է նաեւ արեւադարձային երկիրներու մէջ:

Անանասի մեծագոյն արտադրողը Միացեալ Նահանգներն է (12,3%), ապա Թայլանտը (11,4%) եւ Ֆիլիպինը (10,9%):

Արքայախնձորը հարուստ բաղադրիչներ պարունակող պտուղի տեսակ մըն է: Ունի բուժական յատկութիւններ, կը պարունակէ փրոմելին կոչուող օգտակար նիւթ, որ կը նպաստէ ստամոքսի առողջութեան, կը խթանէ մարսողութիւնը, կը մաքրէ աղիները, կը նուազեցնէ արեան ճնշումը, կը մաքրէ արիւնը, կը բարձրացնէ մարմինի դիմադրողականութիւնը: Սակայն պետք է յիշել նաեւ, որ արքայախնձորը ունի սուր համ եւ ստամոքսային հիւստիւթներուն պարագային նախընտրելի է չօգտագործել այս պտուղը:

Անանասին հիւրը մեծաքանակ կենսանիւթեր, օրկանական թթուներ կը պարունակէ, ինչ որ անանասը կը դարձնէ անփոխարինելի մթերք օրկանիզմին համար: Անանասը օգտակար է ատամներուն, որովհետեւ կը պարունակէ ատամները գորացնող C կենսանիւթ: Սրտի կաթնածի հաւանականութիւնը նուազեցնելու համար եւս անհրաժեշտ է մերթ ընդ մերթ անանաս օգտագործել: Յայտնե՛ք նաեւ, որ անանասին պարունակած A կենսանիւթը կը նպաստէ աչքերու առողջութեան:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ...

Սկիզբ՝ էջ 5

արժեհամակարգը հակուելու միտումը եւ նախապատուութիւնը տրորուեց Առաջին Հանրապետութեան խորհրդարանի կողմից ընդունուած օրինեղծին ու գինանշանին: Դրանով Հայաստանի երրորդ (անկախ) հանրապետութիւնը իրեն հռչակեց Առաջին (անկախ) Հանրապետութեան կողմից ընդունուած ազգային-պետական արժեհամակարգի ժառանգորդ:

Գործող օրինեղծի փոփոխութեան մերօրեայ կողմնակիցներից ոմանց հիմնաւորումները տարբեր ձեւակերպումներով յանգում են մի բանի՝ արդիական չէ: Եթէ առաջնորդուեց արդիականութեան չափանիշով, ապա պիտի ընդունենք, որ արդիական չէ նաեւ Խ. Աբովեանի «Վերջ Հայաստանին»: Առաջին հերթին արդիական չէ «Վերջի» լեզուն. գրուած լինելով խորատեան բարբառի Զանաքեռի խօսուածքով՝ այն ընկալման դժուարութիւն է ներկայացնում ոչ միայն արեւմտահայերի, այլեւ արեւելահայերի համար: Բայց «Վերջի» առաջաբանը հայ նոր գրականութեան մանիֆեստն է, իսկ բուն վեպը՝ այդ մանիֆեստի գեղարուեստական իրագործումը: Հրատարակելով «Վերջի»՝ «Մեր հայրենիքին» դեմ արտայայտողները, հակաքարոզչական նպատակներով դիմելով մանր խորամանկութեան, հիմնահարցին անտեղեակ մարդկանց օրինեղծը մատուցում են «Մեր հայրենիք, թշուառ, անտեր» բնագործի ստղծող, որը եղել է օրինեղծի՝ Առաջին Հանրապետութեան ժամանակ ընդունուած տարբերակում, բայց այժմեան՝ գործող տարբերակում փոխարինուած է «Մեր հայրենիք, ազատ, անկախ» տողով: Աւելին, իրենց իրական մտադրութիւնները քողարկելու նպատակով նրանք ասում են, թէ օրինեղծի երաժշտութիւնը հայկական չէ, այլ՝ պալքանեան: Ի հարկէ, այդպէս չէ: Այնպէս է, որ գործ ունենք նաեւ անտեղեակութեան հետ: Սակայն, մի պահ ընդունենք, թէ այդպէս է եւ «Մեր հայրենիք» ի երաժշտութեանը օտար ծագում վերագրողներին հարց տանք՝ ձեզ անից քանիսի՞ք անուններն են հայկական: Եւ առհասարակ, հայկական համարուող անձանուններից քանի՞սն են բնիկ հայկական: Հայկական են մեր Արտաշէսը, Տիգրանը, Արշակը, Կարենը, Սուրենը, Վարդանը, Գուրգէնը, Աշոտը, Դավիթը, Գրիգորը, Գեորգը, Լեւոնը, Աշխէնը, Անահիտը, Փառանձեմը, Մարիամը, Գոհարը եւ ուրիշ շատերը, որոնք մենք համարում ենք հայկական: Դարերի խորքից եկած մեր անձանունների մեծ մասը ունեն իրանական, հրեական, յունական, լատինական կամ արաբական ծագում, բայց ժամանակի ընթացքում նրանք հայացուել են՝ դառնալով մեր ազգային արժեհամակարգի մի մասը: Իրանական (իմա՝ պարթեական) ծագում են ունեցել Արշակունիները եւ Լուսաւորչի տունը: Հայ պատմագրութեան մէջ հրեական ծագում է վերագրուում Բագ-

րատունեաց նախարարական տոհմին եւ չինական ծագում՝ Մամիկոնեաններին: Նրանցից նոյնպէ՛ս հրաժարուեց: Բայց չէ՞ որ դա կը նշանակի հրաժարուել մեր պատմական ժառանգութեան մի շատ կարեւոր մասից:

Գործող օրինեղծի մասին հնչող քննադատութիւնների իրական պատճառների մէջ խորամուխ լինելու դէպքում կը տեսնենք, որ հիմքում դրանք քաղաքական են եւ անձնական: Ազնիւ չի լինի ժխտել Ա. Խաչատրեանի գրած օրինեղծի արժեքը իբրեւ երաժշտութիւն, բայց այն գրուել է Խորհրդային Հայաստանի համար, որի թեքստը սկսում է «Սովետական, ազատ աշխարհ, Հայաստան» տողով: Հիմա ինչպէ՛ս վարուեց. ՀԽՍՀ օրինեղծը ընդունենք Սարմէնեան թեքստով, թէ նոր թեքստի մրցոյթ յայտարարենք: Չէ՞ որ ՀԽՍՀ օրինեղծին տեղեակների գիտակցութեան մէջ խաչատրեանական երաժշտութիւնը գուցակցում է Սարմէնեան տեքստի հետ: Այդ երկուսը միաձոյլ ամբողջութիւն են: Ոմանց, աւելի ստոյգ՝ նոր օրինեղծի ստուերային շատագովների համար, ի հարկէ, ցանկալին խաչատրեանական երաժշտութիւնն է նոր տեքստով: Աւելին ասեմ. ոմանք դեմ չէին լինի նոյնիսկ նոր երաժշտութեանը, բայց քանի որ այդ տարբերակը արդէն փորձարկուել է, եւ նրա իրական նպատակները բացայայտուել են, այդ մասին լռում են: Նկատի ունենալով պետական օրինեղծը փոխելու նախորդ փորձերը՝ կարող ենք ասել, որ այսօր նոյնպէս այդպիսի հասարակական պահանջ գոյութիւն չունի, հետեւաբար այդ օրակարգը մտացածին է, շինծու: Ըստ ամենայնի, ոմանց կողմից այն ասպարէզ է նետուել իրական խնդիրներից ուշադրութիւնը շեղելու, հասարակական միտքը այլ բաներով զբաղեցնելու նպատակով: Ամանձին դէպքերում այդ խայծը աշխատում է: Այն է՝ օրինեղծի խօսքերի կամ երաժշտութեան հեղինակ դառնալը մշակոյթի որոշ գործիչների համար իրենց չբաւարարուած յաւակնութիւններին յագուող տալու հնարաւորութիւն է, իսկ նոր իշխանութիւնների համար՝ գործ ցոյց տալու եւ իրենց իշխանութեան շրջանը հայոց քաղաքական պատմութեան մէջ նոր խորհրդանիշների միջոցով կարեւորելու հնարաւորութիւն: Չմոռանանք՝ Խորհրդային Հայաստանի օրինեղծի հեղինակը Ե. Չարենցը, Յ. Շիրազը կամ Պ. Սեւակը չէ, այլ Սարմէնը, որի անունը՝ իբրեւ բանաստեղծի, եթէ յիշատակուում է մեր գրականութեան մէջ, միայն իբրեւ ՀԽՍՀ օրինեղծի խօսքերի հեղինակ է յիշատակուում:

Օրինեղծի խօսքերի ընտրութիւնը պարզապէս լաւ բանաստեղծական տեքստի ընտրութիւն չէ: Եթէ այդպէս լինէր, ապա Առաջին Հանրապետութեան հիմնադիրները ոչ թէ կը դիմէին Մ. Նալբանդեանի «Իտալացի աղջկայ երգի», այլ կը պատուիրէին ժամանակի մեր մեծ բանաստեղծներին, օր.՝ Յ. Թումանեանին կամ Ա. Իսահակեանին, գրել համապատասխան խօսքեր: Չմո-

ռանանք նաեւ, թէ ինչու մեր նոր գրականութեան Մեծ լուսաւորիչը իր վեպի հերոս ընտրեց «մեռած Աղասուն», այլ ոչ թէ մէկ ուրիշ քաջի, որոնցից շատերը «վերջ»ը գրելու ժամանակ դեռեւս ողջ էին: Ինչպէս խօսքերի հեղինակի, այնպէս էլ բուն խօսքերի ընտրութիւնը ունի յատուկ խորհուրդ. Մ. Նալբանդեանն է ազատութեան մեր մեծ երգիչը, իսկ նրա «Իտալացի աղջկայ երգը» բանաստեղծութիւնը առանձնայատուկ նշանակութիւն է ունեցել մեր ազգային ազատագրական պայքարի ճանապարհին. նրանով դաստիարակուել է հայոց ազատամարտի մի քանի սերունդ: Իսկ մեր պայքարը դեռ չի աւարտուել: Այլապէս, եթէ ուղենիշ ընդունենք լաւագոյն տեքստի ընտրութիւնը, ապա այդ բանավեճին երբեք վերջակետ չի դրուի: Ի՞նչ չափանիշներով պիտի ընտրութիւն կատարուի, օրինակ, Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» եւ Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծութիւնների միջեւ՝ իբրեւ օրինեղծի տեքստի: Մէկին կամ միւսին նախապատուութիւն տուող չափանիշները միշտ կը լինեն սուպյեկտիւ, հետեւաբար՝ ոչ համոզիչ: Ովքեր չեն գիտակցում այս պարզ իրողութիւնը, պետութեան կառավարման դէպին մօտենալու իրաւունք չունեն: Իսկ եթէ գիտակցում են, բայց եւ այնպէս փորձում են չարաշահել ժողովրդի վըստահութեան քուեով իրենց տրուած հնարաւորութիւնը, պիտի նկատի ունենան, որ իրենց իշխանութիւնը նոյնպէս յաւերժական չէ, ինչպէս որ յաւերժական չէին նախքան իրենք եղած իշխանութիւնները: Աւելին. անխոհեմ վարքագիծ դրսեւորելու դէպքում այդ իշխանութեան տեւողութիւնը կարող է եականսօրեն կըրճատուել: Կատմութիւնը դրա օրինակները նոյնպէս ունի:

Սովորեցնելուց առաջ պիտի սովորել:

Ոչինչ չունենալով խաչատրեանական օրինեղծի դեմ իբրեւ երաժշտական արժեքի, չենք կարող չասել. նախապատուութիւնը տալով այդ օրինեղծին՝ ինքնաբերաբար դեմ էք արտայայտուում անկախ պետականութեան գաղափարին եւ այդ գաղափարի հիմքում ընկած ազգային արժեհամակարգին: Ընտրութիւնը

ծերն է, պարունայք իշխանաւորներ, բայց մի՛ մոռացեք, որ Հայոց պատմութիւնը նոյնպէս ունի ընտրութեան օրակարգ:

ԹՈՒՐ-ՔԻՈՅ...

Սկիզբ՝ էջ 6

Թէ իւրաքանչիւր քայլափոխին, գաւտուք միևնաջ թողելով եղանակի քմահաճոյքին, աժան արտահանման եւ անբաւարար պահպանման աղէտներու դիմաց»:

Իսթանպուլի համալսարանի մէկ այլ փորձագետ Թրեմպլէյին ըսած է. «Կանեպի մշակման վերաբերեալ այս մեծ խոստումները, իբրեւ Արեւմուտքի դեմ ծայրայեղ ազգայնական դիրքորոշում, ոգեւորիչ է ամբոխին համար...: Սակայն ի՞նչ կ'ըսէք այլ կարեւոր ապրանքներու մասին, որոնք անհրաժեշտ են մարդոց գոյատեւման համար: Արտավայրերը եւ գիւղատնտեսական ընտանիքներու թիւը կը նուազին: 2017 թուականին, միսի լկարմիր եւ սպիտակ] սպառումը Թուրքիոյ մէջ մէկ շունչի հաշուով միջինը կազմած է շուրջ 30 քիլոկրամ: Եւրոպական Միութեան մէջ մէկ շունչի հաշուով այդ միջինը կը կազմէ մօտաւորապէս 70 քիլոկրամ: Մեր սննդակարգին մէջ մենք աւելի շատ կախուած ենք ծաւարեղէն եւ բանջարեղէն: Հիմա կ'անցնինք կանեպի, իսկ մարդիկ ի՞նչ կ'ուտեն»:

ԹՈՒՐ-ՔԻՈՅ...

Սկիզբ՝ էջ 6

Ո՞րքան Տիարպեքիի Սուր շրջանին մէջ 2015-2016-ին տեղի ունեցած բախումներն ենք այդտեղէն դուրս եկած «Զուրտիստանի Բանուորական Կուսակցութեան» գինեալնեւրուն պահած ոսկիներն ու դրամները:

Այնուհետեւ ստուգումներուն հետեւանքով ոստիկանութեան կողմէ նման գործողութիւն կազմակերպելու յատուկ որոնք փաստաթուղթ չէ յայտնաբերուած: Հետագային պարզուած է, որ խումբը «պեղումներ» կատարած է՝ Յեղասպանութեան ընթացքին Սիլվանէն աքսորուած ու կոտորուած հայերուն պահած ոսկիները գտնելու համար:

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՍ

Խմբագիր՝ Զարմիկ Զիլվերշեյն-Պօղիկեան
Սրբագրիչ՝ Զեփիւռ Պապիկեան-Աւագեան
Ձեւաւորող՝ Յովսէփ Զալօղլեան
Գրաշար՝ Անի Թոփալեան-Սարուխան
Արաբերէն լուրերու թարգմանիչ՝ Մարէն Պապեան
Կայքէջի պատասխանատու՝ Զրիստ Խրոյեան
Լուրերու պատասխանատու՝ Շաղիկ Սրուրեան-Թիթիգեան
Հաշուապահ՝ Սեւակ Կիւլվանեան

- Ծանուցողներն եւ աշխատակիցներն կը խնդրուի ծանուցումներն ու յօդուածները խմբագրատուն ուղարկել ամենէն ուշը Երկուշաբթի օրերը:
 - Նախընտրելի է յօդուածներն ու թղթակցութիւնները ուղարկել գրաշարուած:
 - Խմբագրատուն ուղարկուած նիւթերը, հրատարակուին կամ ոչ, չեն վերադարձուիր:
 - Խմբագրութեան վերապահուած է ստացուած յօդուածներու հրատարակելու կամ չհրատարակելու որոշումը:
 - Ձեր ծանուցումներն ու յայտարարութիւնները կարելի է հրապարակել «Գանձասար»ի տպագիր տարբերակին եւ կայքէջին միջոցով:

Ռաֆֆի Միլախեան

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Քաթարի Հաւաքականը Ասիոյ Ախոյեան

Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու մէջ մէկ ամսուան տեւողութեամբ տեղի ունեցած Ասիոյ ֆութպոլի բաժակի մրցաշարքը հասաւ իր աւարտին: Ախոյեան հռչակուեցաւ Քաթարը՝ աւարտական մրցումին պարտութեան մատնելով ճափոնը 3 - 1 արդիւնքով: Քաթար իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով տիրացաւ տիտղոսին: Կազմը իր կատարած 7 մրցումներուն ընթացքին ոչ մէկ պարտութիւն արձանագրեց, իր դարպասին ստանալով միայն մէկ կոլ, այդ ալ եղաւ աւարտական մրցումին: Աւելցնենք, որ նախորդ մրցաշարքի տիտղոսակիրն էր ճափոն: Հանդիպումին Քաթարի կոլերը նշանակողներն էին Ալի Մոյեզ (12-րդ), Հաթեմ Ապտելազիզ (27-րդ) եւ Աֆիֆ Աքրամ (83-րդ՝ տուգանային հարուած): 2019-ի մրցաշարքին 8 կոլերով կոլակորիստ դարձաւ քաթարի խաղցող Ալի Մոյեզ, իսկ լաւագոյն բերրապահ հանդիսացաւ դարձեալ քաթարի կազմէն Սաատ Ալշիպը: Սոյն մրցաշարքին մասնակցեցաւ նաեւ Սուրիոյ հաւաքականը, որ բաւարարուեցաւ միայն մէկ կետով, եւ դուրս մնաց առաջին փուլէն:

Պուֆօ. «Փարիզ Սան ժերման Խումբը Առանց Նէյմարի Վտանգի Մէջ Է»

Ֆրանսայի մայրաքաղաքի՝ Փարիզ Սան ժերմանի իտալացի մասնագետ բերրապահ Պուֆօ լրագրողներու հետ զրոյցի մը ընթացքին ըսաւ, որ Նէյմարի խումբէն երկու ամիսով բացակայութիւնը ժխտական ազդեցութիւն պիտի ունենայ խումբի արդիւնքին վրայ: Պուֆօ դիտել տուաւ նաեւ, որ Եւրոպայի «Չեմպիոնզ Լիկ»ի մրցումներուն մրցակիցները ընդհանրապէս կը մտահոգուին երբ Նէյմար մասնակցեր խաղերուն: այսօր անոնք աւելի հանգիստ պիտի մրցին մեզի հետ:

Ֆութպոլի Զմեռային Տեղափոխութեան Պատուհանը Փակ Յայտարարուեցաւ

30 Յունուարին փակուեցաւ ֆութպոլի ձմեռային տեղափոխութեան պատուհանը: Եւրոպայի առաջատար երկիրներուն ակումբները մինչեւ 31 Յունուար քանի մը ուշագրաւ ձեռքբերումներ արձանագրեցին: Սպանիոյ ախոյեան Պարսելոնան պայմանագիր կընքեց Թուրուզի 19-ամեայ ֆրանսացի պաշտպան Ժան-Էլեր Տոթիֆոյի հետ: Անգլիոյ ախոյեան Մանչեսթըր Սիթին 4,8 միլիոն եւրոյով ձեռք բերաւ խրուարթական Հայթուկի 108-ամեայ կիսապաշտպան Անտի Փալաւերան:

Իտալական Միլան խումբի խրուարթ կիսապաշտպան Ալէն Հալիլովիչ վարձավճարով հանդէս պիտի գայ պելճիքական Սթանտարտին հետ: Լոնտոնի Արսենալը մինչեւ մրցաշրջանի աւարտը վարձակալած է Պարսելոնայի սպանացի կիսապաշտպան Տենիս Սուարեզը:

ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐ

ՃԱՏՐԱԿ ԿԱՄ ՇԱԽՄԱՏ

Պատրաստեց՝ Պետիկ Աշոտեան

Սեղանի վրայ խաղցուող խաղերուն մէջ ամենէն ազնուականը եղած է ու կը մնայ ճատրակը: Այսօր, միլիոնաւոր մարդիկ ճատրակ կը խաղան տուններու, ակումբներու, համալսարաններու մէջ եւ համացանցով: Ճատրակի խաղատախտակը «դաշտը» կը բաղկանայ 64 քառակուսիներէ (88), ընդհանրապէս սպիտակ եւ սեւ գոյներով: Իւրաքանչիւր կողմ կ'ունենայ 16 խաղաքար՝ 1 թագաւոր, 1 թագուհի, 2 փիղ, 2 ձի, 2 բերդ եւ 8 զինուոր:

Խաղին նպատակն է «մաթ յայտարարել» հակառակորդի թագաւորին, որ կը նշանակէ «հարուածել» հակառակորդին թագաւորը այնպէս մը, որ ան կարելիութիւն չունենայ խուսափելու:

Ճատրակը ծագում առած է Հնդկաստանի մէջ, աւելի քան երկու հազար տարի առաջ:

Այն ատեն խաղը կը կոչուէր «Չատուրանգա»: Ճատրակը իր խաղաքարերու գանձագանութեամբ եւ դասաւորումով կը ձգտէր պատկերել այն ժամանակուան հնդկական գօրջին կազմն ու շարքը:

Ճատրակը Հնդկաստանէն տարածուեցաւ արեւելեան եւ կենդրոնական Ասիա, իսկ 5-րդ դարու վերջաւորութեան կամ 6-րդ դարու սկիզբը մուտք գործեց Պարսկաստան: Խաղը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր, որովհետեւ «բանականութիւնը դէպի յաղթանակ կ'առաջնորդէր խաղցողը», ինչպէս կ'ըսուի հնագոյն ձեռագրերէն մեկուն մէջ:

7-րդ դարուն, արաբները նուաճելով իրանական միապետութիւնը ճատրակին ծանօթացան: Անոնք զարգացուցին եւ կատարելագործեցին խաղը:

Անուանում

Հայերէնի մէջ խաղը ի սկզբանէ կոչուած է ճատրակ, որ այժմ կ'օգտագործուի արեւմտահայերուն եւ պարսկահայերուն մօտ: Շախմատ անունը յառաջացած է պարսկերէն շահ՝ արքայ, թագաւոր եւ մաթ՝ մահացաւ բառերէն: Սկզբնական շրջանին, խաղը Հնդկաստանի մէջ, ինչպէս յիշեցինք, կը կոչուէր «Չատուրանգա» (չատուր - չորս եւ անգա - մաս կամ անդամ բառերէն կազմուած) եւ կը նշանակէր քառանդամ, չորսմասնեայ: Պարսկաստանի մէջ ան վերանուանուեցաւ «շաթրանք», իսկ արաբները զայն անուանեցին «շաթրանճ»:

Ներկայ Կիճակ

Ճատրակը պաշտօնապէս Միջազգային Ողոմպիական Կոմիտէին (ՄՈԿ) կողմէ մարզած է համարուած է, իսկ Յունիս 1999-ին ճատրակի Միջազգային Դաշնակցութիւնը «ՖԻԴԵ»-ն ճանչցուած է որպէս Միջազգային Մարզական Դաշնակցութիւն (Ֆետերասիոն):

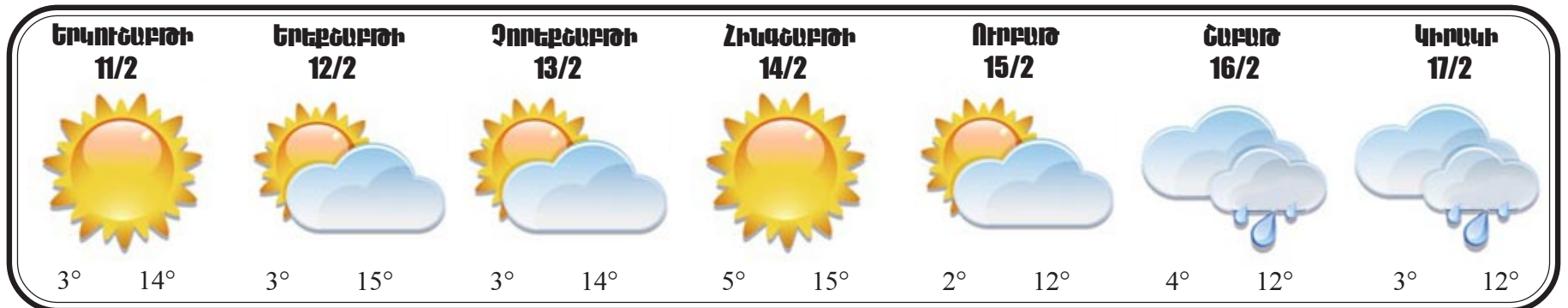
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Հանգուցեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ

Հանգուցեալի մահուան Ա. տարեկիցի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Կիրակի, 10 Փետրուար 2019-ին, յաւարտ Ս. եւ Անմահ Պատարագի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Նոր Գիւղ - Հալեպ:

Յետ հոգեհանգստեան արարողութեան ցաւակցութիւնները պիտի ընդունուին եկեղեցւոյ ներքնասրահէն ներս:

Հայ Մամուլի Տարուհի ՅԻՇԱՏԱԿՈՒՄԸ ՇՆՐՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՒ «ԳԱՆՁԱՍԱՐ ԲԱԳԱՌԻԿ-2019»-Ի ՇՆՈՐՀԱՆՈՒԹՅՈՎ

Պատերազմի հետեւանքով հինգ տարիներու ընդհատումէն ետք, երկ-

որոր տարին ըլլալով լոյս կը տեսնէ «Գանձասար Բացառիկ»ը:

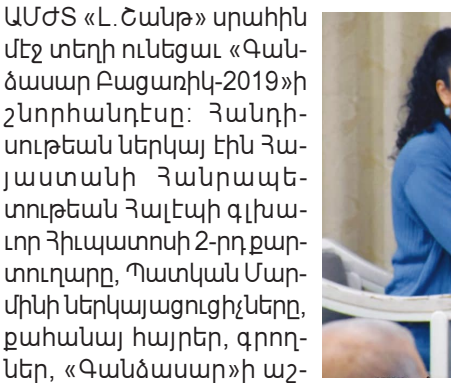
Հովանաւորութեամբ Բերիոյ Հայոց Թեմի Բարեշան Առաջնորդ Գերշ.

Տեր Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի, կազմակերպութեամբ «Գանձասար»-ի Վարչութեան եւ խմբագրա-

կազմին, Ուրբաթ, 1 Փետրուար 2019-ի յետմիջօրեի ժամը 6:00-ին, ԱՄՏՏ «Լ. Շանթ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Գանձասար Բացառիկ-2019»-ի շնորհանդէսը:

Օրուան բեմավար Ղազար Ղազարեան բացման իր խօսքով նախ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն

գրողներուն, որոնց գրական- գեղարուեստական, հրապարակագրական

եւ վաւերագրական նիւթերը հարըստացուցին «Գանձասար Բացառիկ-2019»-ի բովանդակութիւնը:

Ան անդրադառնալով «Գանձասար» պաշտօնաթերթի 25-ամեակին ըսաւ. «Հայ Յեղափոխական Դաշ-

նակցութեան պաշտօնաթերթ «Արեւելք» օրաթերթի դարձեցումէն երեսուն տարի վերջ կրկին լոյս աշխարհ եկաւ հայերէն թերթ մը, որ 25 տարի շարունակեց իր անխափան երթը հակառակ պատերազմի վերջին ուրջ տարիներու բազում դժուարութիւններուն եւ դարձաւ վաւերական աղբիւր, յատկապէս պատերազմի տարիներու լրատուական թոհուրոհին մէջ»: Ղազարեան այնուհետեւ կոչ ուղղեց առաւել հետաքրքրութեան

թերթին աշխատակցելու ու միասնաբար «Գանձասար»-ի 25-ամեակն

Սեւանայ Հայրապետեան
Շար.՝ 19 11 ➤

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒՄԾ ԶԵՌՆԱՐԿ

Հովանաւորութեամբ Բերիոյ Հայոց Թեմի Բարեշան Առաջնորդ Գերշան Տեր Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի, կազմակերպութեամբ Համագայիսի «Նիկոլ Աղբալեան» Մասնաճիւղի «Մուշեղ Իշխան» Գրական Յանձնախումբին, Շաբաթ, 2 Փետրուար 2019-ի երեկոյեան ժամը 6:30-ին Արամ Մանուկեան ժողովրդային տան «Լեւոն Շանթ» սրահին

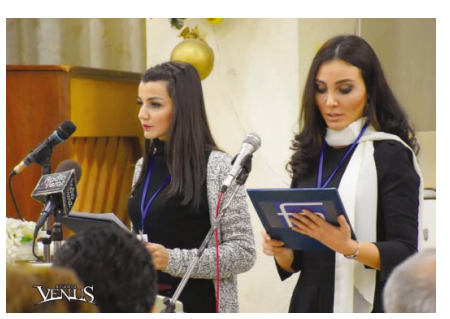
մէջ, շուրջ 100 հայորդիներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ Արամ Մանուկեանի մահուան 100-ամեակի

նոյն անունով ծեռնարկը:

Օրուան հանդիսավար, Համագայիսի Գրական Յանձնախումբի

անդամ Նանոր Նալպաստեան ծեռնարկը բաց յայտարարելով ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտըն-

կայս լռութեամբ յարգելու Սուրբոյ Նահատակներուն յիշատակը:

Բացման խօսք արտասանեց յանձնախումբի անդամ Անի Դաւիթեան-Ուրիշիկեան:

Ան ներկաները ողջունելէ ետք ըսաւ.

«20-րդ դարը հայ ժողովուրդին տուած է հայոց ազատամարտի այն-

պիսի նուիրեալներ, որոնք մեր ժողովուրդի գոյամարտի օրհասական պահերուն ցուցաբերած են ազգային, քաղաքական ու պետական գոր-

ծիչներուն բնորոշ աներեւակայելի կազմակերպչական տաղանդ, նախածեռնողականութիւն, երկաթեայ կամք ու վճռականութեան բացառիկ

հետեւողականութիւն եւ շրջահայեացութիւն: Նման ազգային ու պետական մտածողութեան տեր գործիչներուն զխաւորն էր Արամ Մանուկեան»:

Այս անդրադառնալով ծեռնարկի նպատակին յայտնեց.

«Արամ Մանուկեանը յաւերժացնելու գաղափարէն մեկնելով, եկեք վայելեցը Համագայիսի «Նիկոլ Աղբալեան» Մասնաճիւղի Գրական Յանձնախումբին կազմակերպած ծեռնարկը եւ մեր մտքերուն մէջ վերաթարմացնելով Արամին պատկէ-

րը, միշտ վառ պահենք անոր յիշատակը մեր եւ յառաջիկայ սերունդներուն յիշողութեան մէջ»:

Տփրուհի Մինասեան
Շար.՝ 19 11 ➤